

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio / Cyngor Sir
Dyddiad:	25 Mehefin 2026 / 24 Medi 2026
Pwnc:	Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio 2025-26 – Adroddiad y Cadeirydd
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ei gwneud yn ofynnol i'r pwyllgor adrodd i'r cyngor llawn ('y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu') yn flynyddol ar ganfyddiadau, casgliadau ac argymhellion y pwyllgor ynghylch digonolrwydd ac effeithiolrwydd trefniadau llywodraethu, rheoli risg a fframweithiau rheolaeth fewnol y cyngor; trefniadau adrodd ariannol, ymdrin â chwynion a swyddogaethau archwilio mewnol ac allanol. (3.4.8.3.1) Mae'n ofynnol hefyd i'r pwyllgor adrodd ar effeithiolrwydd y pwyllgor o ran cyflawni ei ddiben a'r cylch gorchwyl y cytunwyd arno, gan gynnwys casgliad ar gydymffurfiaeth â Datganiad Sefyllfa Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA)¹. (3.4.8.3.2) Mae'r adroddiad hwn yn bodloni'r gofynion hyn ac mae'n allbwn allweddol i'r pwyllgor.	

1. Cyflwyniad

- 1.1. Mae Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ymroddedig ac effeithiol yn elfen allweddol o fframwaith llywodraethu'r cyngor. Ei swyddogaeth yw darparu adnodd annibynnol a lefel uchel i gefnogi llywodraethu da a rheolaeth ariannol gyhoeddus gadarn ac i roi sicrwydd annibynnol i 'rhaid sy'n gyfrifol am lywodraethu' ynghylch digonolrwydd y fframwaith rheoli risg, yr amgylchedd rheolaeth fewnol a chyfanrwydd y prosesau adrodd ariannol a llywodraethu. Mae hefyd yn allweddol i gefnogi archwilio mewnol ac allanol effeithiol.
- 1.2. Gall y Cyngor Sir gymryd sicrwydd bod trefniadau llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth fewnol y cyngor wedi parhau'n gyffredinol effeithiol yn ystod 2025-26, wedi'u cefnogi gan farn archwilio mewnol ddiamod, barn archwilio allanol ddiamod ar ddatganiadau ariannol 2024-25 a llythyr cadarnhaol gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ar y modd y mae'n trin cwynion.

¹ Mae [Datganiad Sefyllfa'r Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth: Pwyllgorau Archwilio mewn Awdurdodau Lleol a'r Heddlu \(2022\)](#) yn nodi barn CIPFA am rôl a swyddogaethau pwyllgor archwilio.

- 1.3. Cyflawnodd y pwyllgor ei brif gyfrifoldebau drwy saith cyfarfod, gan gynnal goruchwyliaeth effeithiol dros lywodraethu, adrodd ariannol, rheoli'r trysorlys, archwilio mewnol ac allanol, rheoli risg, gweithgarwch gwrth-dwyll a thrin cwynion.
- 1.4. Roedd cryfderau allweddol yn ystod y flwyddyn yn cynnwys craffu amserol ar y Datganiad Llywodraethu Blynyddol a'r Datganiad Cyfrifon, monitro gweithredol o argymhellion archwilio mewnol, cyfrifoldebau cryfach i'r pwyllgor dros gymeradwyo'r cyfrifon blynyddol a'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol, a sicrwydd cadarnhaol ar draws sawl maes rheoli corfforaethol. Cadwodd y pwyllgor hefyd ffocws ar risgiau newydd a rhai oedd yn datblygu, gan gynnwys seiberddiogelwch, capasiti llywodraethu gwybodaeth, caffael a chomisiynu, rheoli risg strategol, a chyflawni rhai camau gwella a oedd wedi'u gohirio.
- 1.5. Yn gyffredinol, mae'r pwyllgor yn fodlon ei fod wedi cyflawni ei gylch gorchwyl yn effeithiol ac wedi darparu sicrwydd annibynnol i'r cyngor, gan gydnabod ar yr un pryd fod angen sylw rheolaethol parhaus yn y meysydd penodol a nodwyd er mwyn cynnal a chryfhau trefniadau llywodraethu.

2. Argymhelliad

- 2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cymeradwyo Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar gyfer 2025-26 cyn ei gyflwyno i gyfarfod o'r Cyngor Sir ar 24 Medi 2026.

Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio 2025-26 Mehefin 2026

Adroddiad y Cadeirydd

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA ACFS

Pennaeth Archwilio a Risg

Cynnwys

Cyflwyniad _____	1
Cyfansoddiad a threfniadau _____	2
Trefniadau Atebolrwydd _____	3
Llywodraethu _____	3
Rheoli Trysorlys _____	4
Gwerth am arian _____	4
Fframwaith sicrwydd _____	5
Rheoli risgiau _____	6
Atal twyll a llygredd _____	6
Archwilio Mewnol _____	7
Archwilio Mewnol _____	8
Adroddiadau ariannol _____	9
Delio â chwynion _____	10
Adroddiad hunanasesu _____	10
Asesiad perfformiad gan banel _____	11
Archwiliad gan yr Archwilydd Cyffredinol _____	11
Atodiad A – Amllder cyfarfodydd a phresenoldeb _____	12
Atodiad B – Hyfforddiant Aelodau Cyfredol 2022-26 a Gwybodaeth a Rannwyd _____	13
Atodiad C – Crynodeb o Ganlyniadau Cyfarfodydd _____	15

Cyflwyniad

1. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn elfen allweddol o fframwaith llywodraethu'r cyngor. Ei swyddogaeth yw darparu adnodd annibynnol a lefel uchel i gefnogi llywodraethiant da a rheolaeth ariannol gyhoeddus gadarn (3.4.8.1.1).
2. Ei bwrpas yw rhoi sicrwydd annibynnol i'r Cyngor llawn ("y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethiant") ynghylch digonolrwydd y fframwaith rheoli risg, yr amgylchedd rheoli mewnol a chyfannedd y prosesau adrodd ariannol a llywodraethu (3.4.8.1.2).
3. Er mwyn cyflawni ei gyfrifoldebau'n effeithiol, mae canllawiau'r Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA) ¹ yn datgan y dylai pwyllgorau archwilio adrodd yn rheolaidd ar ei waith 'i'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethiant', er mwyn rhoi sicrwydd ei fod yn cyflawni ei bwrpas, ei fod wedi cyflawni ei gyfrifoldebau a'i fod yn gallu dangos ei effaith.
4. Mae'r adroddiad hwn yn bodloni'r gofyniad hwnnw drwy asesu gweithgareddau'r pwyllgor yn ystod 2025-26 yn erbyn ei gylch gorchwyl, sydd wedi'i ymgorffori yng [Nghyfansoddiad](#) y Cyngor, fersiwn 2.101 a ddiweddarwyd ar 27 Ebrill 2026. Mae cyfeiriadau at rannau perthnasol y [Cyfansoddiad](#) mewn cromfachau.

¹[Datganiad Sefyllfa CIPFA: Mae Datganiad Sefyllfa CIPFA: Pwyllgorau Archwilio mewn Awdurdodau Lleol a'r Heddlu \(2022\)](#) a'r canllawiau cysylltiedig yn nodi barn CIPFA ynglŷn â rôl a swyddogaethau pwyllgor archwilio.

Cyfansoddiad a threfniadau

5. Yn ystod y flwyddyn, roedd y pwyllgor yn cynnwys wyth aelod etholedig a phedwar aelod lleyg, yn unol â'i gylch gorchwyl.
6. Newidiodd aelodaeth y pwyllgor yn ystod y flwyddyn. Gadawodd y Cynghorydd Ieuan Williams y pwyllgor er mwyn ymuno â'r Pwyllgor Gwaith ym mis Hydref 2025. Yn drist, bu farw'r Cynghorydd Trefor Lloyd Hughes cyn y cyfarfod ym mis Rhagfyr 2025. Ymunodd Aelodau Lleyg newydd â'r pwyllgor ym mis Medi 2025, sef Dr Geraint Jones a Mr William Maund, ac ailymunodd y Cynghorydd Gwilym O Jones ym mis Rhagfyr 2025, er mwyn llenwi seddi gwag. (3.4.8.2.2).
7. Mae'n ofynnol i'r Aelod Portffolio Cyllid, hyd y gellir, fynychu holl gyfarfodydd y Pwyllgor (3.4.8.2.2) ac roedd yn bresennol ym mhob un o'r saith cyfarfod o'r pwyllgor a gynhaliwyd yn ystod 2025-26. ([Atodiad A](#)).
8. Yn unol â gofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, roedd Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn aelod lleyg ac felly nid oedd yn gynghorydd etholedig nac yn aelod o grŵp oedd yn ffurfio rhan o Bwyllgor Gwaith y cyngor (3.4.8.2.3).
9. Cynhaliodd y pwyllgor ei fusnes yn anwleidyddol trwy gydol y flwyddyn a chadwyd at reolau cydbwysedd gwleidyddol (3.4.8.2.1).
10. Fe wnaeth pob aelod ddatgan buddiannau mewn cyfarfodydd pan oedd hynny'n briodol (3.4.8.2.2).
11. Yn ystod y flwyddyn, pan alwyd ar swyddogion i fynychu cyfarfod pwyllgor ar gais aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, fe wnaeth pawb hynny (3.4.8.2.4).
12. Mae'n ofynnol i'r pwyllgor gyfarfod o leiaf bedair gwaith y flwyddyn (3.4.8.2.5). Cyfarfu'r pwyllgor yn ffurfiol (cyfarfodydd hybrid) ar saith achlysur, yn cynnwys un cyfarfod arbennig er mwyn ystyried y Datganiad Cyfrifon drafft 2024-25, y Datganiad Llywodraethu Blynnyddol drafft 2024-25 ac adroddiad yr Archwilydd Allanol ar yr

archwiliad o'r datganiadau ariannol ar gyfer 2024-25 (adroddiad ISA 260).

13. Roedd presenoldeb yn y cyfarfodydd a gynhaliwyd yn 2025-26 yn dda, gyda phresenoldeb o 75% ar gyfartaledd ([Atodiad A](#)).
14. Lle bo angen, mae'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 wedi darparu cyngor ac roedd ganddo fynediad uniongyrchol a dilyffethair i'r pwyllgor (3.4.8.2.7).
15. Ni fu'n rhaid i'r archwilwyr allanol na mewnlol ofyn i'r Cadeirydd ystyried unrhyw fater y dylid ei ddwyn i sylw'r cyngor ym marn yr archwilwyr (3.4.8.2.9).
16. Derbyniodd aelodau presennol hyfforddiant parhaus a gwybodaeth am ddeddfwriaeth newydd, canllawiau proffesiynol ac ymchwil ([Atodiad B](#)) (3.4.8.2.10).
17. Mae cylch gorchwyl y pwyllgor yn cynnwys holl swyddogaethau craidd y pwyllgor.
18. Ystyriwyd newidiadau i'w gylch gorchwyl a'u cymeradwyo yn:
  - Rhagfyr 2025 - trosglwyddo'r hawl i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, yn hytrach na'r Cyngor, gymeradwyo Cyfrifon Blynnyddol y cyngor yn derfynol.
  - Chwefror - trosglwyddo'r hawl i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, yn hytrach na'r Cyngor, gymeradwyo Datganiad Llywodraethu Blynnyddol y cyngor yn derfynol.
  - Mai 2026 - newidiadau mewn perthynas â chyfnod aelodau lleyg yn y swydd, gan ddileu'r cyswllt â'r tymor gwleidyddol.

Trefniadau Atebolrwydd

19. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn adrodd i'r Cyngor llawn ('y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethiant') ac mae ei rôl yn gwbl ar wahân i rôl y pwyllgorau sgriwtini. Rôl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yw ceisio sicrwydd bod systemau rheoli mewnol y cyngor yn gweithio, a bod risgiau'n cael eu rheoli'n effeithiol, yn hytrach na chraffu ar weithgareddau. (3.4.8.1.4).
20. Mae'r adroddiad hwn yn bodloni'r gofyniad i gyflwyno adroddiad blynyddol i'r Cyngor llawn ('y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethiant') ar ganfyddiadau, casgliadau ac argymhellion y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ynghylch digonolrwydd ac effeithiolrwydd fframweithiau llywodraethu, rheoli risg a rheoli mewnol y cyngor, ei drefniadau adrodd ariannol, a'i swyddogaethau archwilio mewnol ac allanol (3.4.8.3.1). Y mae hefyd yn bodloni'r gofyniad i adrodd ar effeithiolrwydd y Pwyllgor o ran cyflawni'i bwrpas a'r cylch gorchwyl a gytunwyd. (3.4.8.3.2).
21. Bu i'r pwyllgor ystyried ei fusnes yn gyhoeddus, ac eithrio, lle bo'n briodol, pan gyfarfu'n breifat i ystyried eitemau o dan Adran 100 (A) (4) o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972²³.
22. Yn ystod 2025-26, ystyriwyd dwy eitem gan y Pwyllgor mewn sesiwn breifat:
  - Adroddiad Seiberddiogelwch Blynyddol 2024-25 (Medi 2025)
23. Cyflwynwyd y Profion Budd y Cyhoedd priodol ac fe wnaeth y pwyllgor eu derbyn.
24. Cyhoeddwyd rhaglenni ac adroddiadau yn unol ag amserlenni statudol ac roeddent ar gael i'w harchwilio (3.4.8.3.3).

25. Mae'r pwyllgor yn cadw log gweithredoedd er mwyn monitro cynnydd gweithredoedd / penderfyniadau a gytunwyd ac a gawsant eu cwblhau ai peidio. Mae'r log yn cael ei ddiweddarau a'i ystyried gan y Pwyllgor ym mhob cyfarfod.
26. Gall y Pwyllgor gyfeirio materion allweddol at bwyllgorau eraill y cyngor neu'r Tîm Arweinyddiaeth os yw'n barnu bod hynny'n briodol. Ni chyfeiriwyd unrhyw faterion gan y pwyllgor yn ystod y flwyddyn.

Llywodraethu

27. Fe wnaeth y Pwyllgor adolygu ac asesu trefniadau llywodraethu corfforaethol y cyngor wrth adolygu'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol drafft, a drafodwyd ganddo yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf 2025 (3.4.8.4.2/3). Roedd y drafodaeth yn rhoi sylw i nifer o agweddau, gan gynnwys tystiolaeth i gefnogi casgliadau ynghylch rheoli perfformiad, y dangosyddion statws Coch/Ambr/Gwyrdd (CAG) ar gyfer materion llywodraethu a chyfraddau cadw staff ar draws y cyngor. Penderfynodd y pwyllgor gymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol drafft a fyddai'n ffurfio rhan o Ddatganiad Cyfrifon 2024-25.
28. Derbyniodd y pwyllgor fersiwn derfynol y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ym mis Tachwedd 2025 ac yn dilyn trafodaeth bellach ar dargedau cwblhau ar gyfer materion llywodraethu a nodwyd, penderfynodd argymhell y datganiad i'r Cyngor llawn fel arfarniad teg o drefniadau llywodraethu'r cyngor. (3.4.8.4.1).
29. Yn ei gyfarfod ym mis Chwefror 2026, derbyniodd y pwyllgor adroddiad oedd yn amlinellu cynnydd yn erbyn y meysydd gwella a nodwyd yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac adroddiadau Hunanasesu a Pherfformiad (Llesiant) ar gyfer 2024-25. Yn dilyn

---

Eitemau o dan Atodlen 12A, Paragraff 14: Gwybodaeth yn gysylltiedig â materion ariannol neu fusnes unrhyw berson penodol (gan gynnwys yr awdurdod sydd yn dal y wybodaeth honno) a Paragraff 18: Gwybodaeth yn gysylltiedig ag unrhyw gamau a gymerwyd, neu y byddir yn eu cymryd, mewn cysylltiad ag atal, ymchwilio neu erlyn trosedd.

trafodaeth, penderfynodd y pwyllgor dderbyn yr ymatebion a'r diweddariadau fel adlewyrchiad cywir o waith y Cyngor yn erbyn y meysydd gwella a nodwyd (3.4.8.4.2).

30. O dan Gylch Gorchwyl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio mae'n ofynnol iddo adolygu'r trefniadau llywodraethu a sicrwydd sydd ar gael ar gyfer partneriaethau neu drefniadau cydweithio sylweddol (3.4.8.4.4) ac adolygu'r sicrwydd sydd ar gael ar gyfer rheoli risgiau partneriaeth, gan gynnwys proffil risg y Cyngor fel rhan o'r bartneriaeth (3.4.8.8.1).
31. Cyflwynwyd adroddiad blynyddol y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio 2024-25 i'r pwyllgor yn ei gyfarfod ym Mehefin 2025, i ddarparu sicrwydd bod corff penodedig yn mynd ati'n rhagweithiol i graffu a derbyn sicrwydd o ran llywodraethu partneriaethau a threfniadau cydweithio sylweddol. (3.4.8.4.4).
32. Wrth ystyried yr adroddiad, cododd y pwyllgor gwestiynau mewn perthynas â threfniadau i lenwi swyddi gwag ar gyfer aelodau cyfetholedig ar y pwyllgor safonau a'i allu i archwilio materion mewn digon o fanylder, o ystyried y llwyth gwaith trwm a'r rhaglenni llawn. Ar ôl derbyn sicrwydd gan y Pennaeth Gwasanaethau Democraidd ynglŷn â'r materion a drafodwyd, penderfynodd y pwyllgor nodi'r adroddiad.
33. Yn ei gyfarfod ym Mehefin 2025 gofynnwyd i'r pwyllgor hefyd enwebu aelod lleig i wasanaethu ar Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio Cyd-bwyllgor Corfforedig Gogledd Cymru. Penderfynodd y pwyllgor enwebu Mr William Parry i wasanaethu yn y rôl hon.

Rheoli Trysorlys

34. Mae'r Cyngor llawn wedi enwebu'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio i fod yn gyfrifol am sicrhau bod y strategaeth a pholisïau rheoli trysorlys yn cael eu craffu'n effeithiol (3.4.8.5.1). Yn unol â hynny, mae'r pwyllgor yn cyflawni rôl craffu yn unol â Chod Ymarfer CIPFA ar Reoli Trysorlys, cyn i'r Cyngor llawn eu cymeradwyo (3.4.8.5.2).

35. Yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf 2025, adolygodd y pwyllgor yr Adroddiad Rheoli Trysorlys Blynyddol 2024-25 oedd yn rhoi trosolwg o weithgareddau benthyca a buddsoddi'r cyngor yn ystod y flwyddyn, gan amlygu perfformiad yn erbyn y Dangosyddion Darbodus a osodwyd gan y cyngor.
36. Ar ôl ystyried yr adroddiad, penderfynodd y pwyllgor nodi'r adroddiad a'i anfon ymlaen at y Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylwadau ychwanegol (3.4.8.5.1/2/3/4).
37. Trafododd y pwyllgor yr adolygiad canol blwyddyn o weithgareddau a sefyllfa rheoli'r trysorlys yn ei gyfarfod ym mis Rhagfyr 2025. Canolbwyntiodd y trafodaethau ar y tebygolrwydd o wario'r gyllideb gyfalaf yn llawn erbyn diwedd y flwyddyn. Penderfynodd y pwyllgor nodi a derbyn yr adolygiad canol blwyddyn (3.4.8.5.1/2/3/4).
38. Yn ei gyfarfod ym mis Chwefror 2026, fe wnaeth y Pwyllgor ystyried a nodi'r Datganiad ar y Strategaeth Rheoli Trysorlys ar gyfer 2026-27. Canolbwyntiodd y trafodaethau ar opsiynau ar gyfer rhai benthyciadau presennol, monitro perfformiad y cyngor yn erbyn dangosyddion darbodus a thrysorlys, y gyllideb isafswm darpariaeth refeniw (MRP) ar gyfer 2026-27, yr achos sylfaenol ar gyfer gwariant cyfalaf ac adolygiad o'r contract ymgynghorol ar gyfer rheoli'r trysorlys (3.8.4.5.1/4).

Gwerth am arian

39. Mae'r pwyllgor yn cefnogi'r gwaith o ddatblygu trefniadau cadarn i wneud yn siŵr bod y cyngor yn gwneud y defnydd gorau o'i adnoddau, a bod trethdalwyr a defnyddwyr gwasanaeth yn derbyn gwerth am arian ardderchog (3.4.8.6.1).
40. Adolygodd y pwyllgor ddull cyffredinol y cyngor o ddarparu gwerth am arian wrth adolygu Datganiad Llywodraethu Blynyddol drafft y Cyngor (3.4.8.6.2) yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf 2025.

41. Fe wnaeth y pwyllgor ystyried Crynodeb Archwilio Blynyddol Archwilio Cymru ar gyfer 2025, a sicrwydd ac asesiadau o effeithiolrwydd trefniadau'r cyngor ar gyfer sicrhau gwerth am arian (3.4.8.6.3) yn ei gyfarfod ym mis Chwefror 2026. Roedd yr adroddiad yn hysbysu'r pwyllgor fod Archwilio Cymru wedi cwblhau gwaith yn ystod 2024-25 i fodloni dyletswydd yr Archwilydd Cyffredinol i ystyried a oedd y cyngor wedi rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau a'i fod wedi gweithredu'n unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy. Er mwyn cyflawni'r ddyletswydd hon, roedd Archwilio Cymru wedi cwblhau prosiectau penodol, sef adolygiad o Reolaeth Strategol y cyngor o Falansau ac Arian wrth Gefn, yn ogystal â'i Drefniadau ar gyfer Comisiynu Gwasanaethau.
42. Wrth asesu a oedd y cyngor wedi rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwerth am arian, cyfeiriodd Archwilio Cymru at ei waith ar ddatganiadau ariannol 2024-25, pan roes yr Archwilydd Cyffredinol farn ddiamod, gwir a theg ar ddatganiadau ariannol y Cyngor.
43. Ardystiodd yr Archwilydd Cyffredinol hefyd fod Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif y cyngor wedi'u paratoi yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan yr Awdurdod, ac â gwybodaeth yr Archwilydd am yr Awdurdod.
44. Penderfynodd y pwyllgor nodi Crynodeb Archwilio Blynyddol yr Archwilydd Cyffredinol ar gyfer 2025 ac asesiad o pha un a oedd y cyngor wedi rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwerth am arian.

Fframwaith sicrwydd

45. Mae cael trosolwg o fframwaith sicrwydd y cyngor yn cynorthwyo'r pwyllgor i gymeradwyo'r strategaeth archwilio mewnol ar sail risg. Mae hefyd yn helpu i sicrhau eglurder ynghylch pa sicrwydd a roddir, a bod cyfrifoldeb am ddarparu sicrwydd yn cael ei ddyrannu'n glir gan osgoi dyblygu gwaith (3.4.8.7.1/2).

46. Yn ogystal â sicrwydd ynglŷn ag archwilio mewnol ac allanol, a'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol, derbyniodd y pwyllgor adroddiadau gan ddarparwyr sicrwydd llinell gyntaf ac ail linell, fel a ganlyn. (3.4.8.7.1).
47. Derbyniodd y Pwyllgor yr **Adroddiad Iechyd a Diogelwch Corfforaethol ar gyfer 2024-25** yn ei gyfarfod ym Medi 2025. Edrychwyd ar nifer o faterion yn ystod y drafodaeth, gan gynnwys yr achosion sydd wrth wraidd digwyddiadau iechyd a diogelwch, y defnydd o ddata digwyddiadau i nodi materion hyfforddi, mireinio'r cynllun gweithredu strategol ar gyfer iechyd a diogelwch 2025-26, rhesymau dros y gostyngiad yn yr adroddiadau RIDDOR, monitro perfformiad yn ystod y flwyddyn, cofnodi digwyddiadau'n gysylltiedig ag iechyd meddwl a chynlluniau diogelwch ar gyfer gwasanaethau penodol. Penderfynodd y pwyllgor dderbyn yr adroddiad, gan dderbyn sicrwydd fod mesurau rhesymol ar waith i reoli risgiau iechyd a diogelwch i lefel dderbyniol. Croesawodd y pwyllgor hefyd fwriad y cyngor i lunio cynllun iechyd a Diogelwch strategol tair blynedd a gofynnodd i'r cynllun gael ei gyflwyno i gyfarfod o'r pwyllgor ar ôl ei gwblhau (3.4.8.7.3).
48. Yn yr un cyfarfod derbyniodd y pwyllgor yr **Adroddiad Seiberddiogelwch Blynyddol 2024-25**, mewn sesiwn breifat. Roedd yr adroddiad yn darparu trosolwg o'r materion seiberddiogelwch sy'n wynebu'r cyngor a'r camau a gymerwyd i oresgyn yr heriau hyn, ymdrin â rhybuddion diogelwch a sut y cawsant eu datrys, ynghyd â phrosiectau seiberddiogelwch cyfredol (3.4.8.7.3).
49. Codwyd nifer o bwyntiau i'w trafod gan y pwyllgor, gan gynnwys gofynion o ran adnoddau a chyfyngiadau sy'n effeithio ar ymdrechion seiberddiogelwch, tueddiadau parhaus o ran bygythiadau seiber, allanoli cyfleoedd fel modd o leihau pwysau tymor hir ar y cyngor, y gydberthynas rhwng buddsoddi mewn seiberddiogelwch a lleihau effaith risgiau, darparu hyfforddiant ymwybyddiaeth seiber, achrediad PSN a pholisïau a dulliau gweithredu mewn perthynas â chyfrineiriau. Penderfynodd y pwyllgor nodi'r adroddiad ac roedd yn derbyn bod

gweithgareddau'n gysylltiedig â seiberddiogelwch yn rhoi sylw priodol i'r risg a blaenoriaethau'r cyngor.

50. Ystyriodd y pwyllgor **Adroddiad Blynyddol yr Uwch Berchennog Risg Gwybodaeth (SIRO) 2024-25** ym mis Rhagfyr 2025 a oedd yn darparu datganiad y SIRO a throsolwg o gydymffurfiaeth y Cyngor â gofynion cyfreithiol a chodau ymarfer perthnasol wrth ymdrin â gwybodaeth gorfforaethol (3.4.8.7.3).
51. Canolbwyntiodd y trafodaethau ar berfformiad o ran ymateb i geisiadau Rhyddid Gwybodaeth, ymyrraeth a dargedir a hyfforddiant ar gyfer swyddogion Rhyddid Gwybodaeth a mesurau arfaethedig i fonitro cydymffurfiaeth gwasanaethau â rhwymedigaethau statudol yn fwy manwl. Penderfynodd y pwyllgor dderbyn yr adroddiad a nodi argymhellion y SIRO mewn perthynas â'r ddarpariaeth hyfforddiant a chanllawiau, monitro perfformiad ac asesiadau o gynlluniau cyhoeddi gwasanaethau.
52. Derbyniodd y pwyllgor yr **Adroddiad Blynyddol Llywodraethu Gwybodaeth mewn Ysgolion 2024-25** yn ei gyfarfod ym mis Chwefror 2026. Roedd yr adroddiad yn amlinellu materion llywodraethu gwybodaeth allweddol mewn perthynas ag ysgolion Ynys Môn ar gyfer y cyfnod. Canolbwyntiodd y drafodaeth ar y cynllun hirdymor ar gyfer sicrhau capasiti yn y rôl Swyddog Diogelu Data ysgolion, prinder data i dystiolaethu allbynnau, sydd yn creu heriau o ran mesur cynnydd neu welliant, a diffyg risgiau mesuredig yn y wybodaeth a gyflwynwyd. (3.4.8.7.3).
53. Mynegodd aelodau'r pwyllgor bryderon ynghylch cadernid y trosolwg presennol oherwydd y trefniadau dros dro oedd ar waith ar gyfer y rôl Swyddog Diogelu Data ysgolion. Ar ôl derbyn sicrwydd ynghylch y materion a drafodwyd, penderfynodd y pwyllgor nodi'r sicrwydd a ddarparwyd gan yr adroddiad, ar yr amod ei bod yn glir fod y sicrwydd yn ymwneud â chyfnod dros dro, ac y byddai cefnogaeth ychwanegol yn cael ei ddarparu yn y dyfodol.
54. Fe wnaeth y pwyllgor ystyried yr **Adroddiad Yswiriant Blynyddol 2025-26** yn ei gyfarfod ym mis Mai 2026. Roedd yr adroddiad yn

amlinellu trefniadau yswiriant presennol y cyngor, gweithgareddau'n gysylltiedig â hawliadau a thueddiadau a heriau allweddol. Yn dilyn trafodaethau ynghylch dulliau cyfrifeg ar gyfer ymdrin â gordaliadau hawliadau yswiriant wrth osod cyllideb, risgiau a heriau yswiriant presennol, gan gynnwys effaith newid hinsawdd, a gwybodaeth feincnodi ranbarthol cyfyngedig, penderfynodd y pwyllgor nodi cynnwys yr adroddiad (3.4.8.7.3).

Rheoli risgiau

55. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn gyfrifol am oruchwylio'r gwaith o ddatblygu a gweithredu trefniadau rheoli risg o fewn y Cyngor (3.4.8.8.1).
56. Ystyriwyd y Datganiad Polisi Rheoli Risg a'r Canllawiau Rheoli Risg atodol diwygiedig gan y pwyllgor ym mis Rhagfyr 2025. Cyflwynwyd diweddariad i'r pwyllgor hefyd ar y gwaith sy'n mynd rhagddo â Zurich Risk Solutions, a gomisiynwyd i weithio gyda'r cyngor ar adolygiad cyflawn o'i drefniadau rheoli risg. Penderfynodd y pwyllgor nodi'r gwaith sy'n cael ei wneud ar hyn o bryd fel rhan o'r adolygiad cyflawn o'r fframwaith rheoli risg a'r gofrestr risgiau strategol (3.4.8.8.1).
57. Ym mis Chwefror 2026, derbyniodd y pwyllgor ddiweddariad oedd yn cynnwys y gofrestr risgiau strategol ddiwygiedig, ar ôl cynnal adolygiad cynhwysfawr yn 2025. Yn dilyn trafodaethau ynglŷn â gwaith sy'n mynd rhagddo yn y maes hwn, yn ogystal â sgorio risgiau a newidiadau yn y tebygolrwydd a'r effaith rhwng risgiau cynhenid a gweddilliol, penderfynodd y pwyllgor nodi'r gwaith a gyflawnwyd fel rhan o'r adolygiad llawn o'r gofrestr risgiau strategol. (3.4.8.8.3).

Atal twyll a llygredd

58. Yn ei gyfarfod ym mis Medi 2025, ystyriodd y Pwyllgor **Adroddiad Blynyddol Atal Twyll, Llwgwrwbrwyo a Llygredd 2024-25** y Pennaeth Archwilio a Risg (3.4.8.9.4/5/6). Roedd yr adroddiad yn amlinellu gweithgareddau a gyflawnwyd gan Archwilio Mewnol yn

ystod y flwyddyn er mwyn lleihau'r risg bod twyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn digwydd o fewn y cyngor ac yn ei erbyn.

59. Roedd yr adroddiad yn tynnu sylw at weithgareddau i ymladd twyll, cynnydd wrth wireddu'r cynllun cyflawni atal twyll, yn ogystal â chanlyniadau Offeryn Adrodd Twyll y cyngor a lansiwyd ym mis Tachwedd 2024 (3.4.8.9.2/3).
60. Yn yr un cyfarfod, adolygodd y pwyllgor Ganlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol - adroddiad cynnydd 2024-26, a oedd yn nodi'r canlyniadau diweddaraf o'r Fenter Twyll Genedlaethol mewn perthynas â Chynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor, Budd-dal Tai, rhestrau aros Tai a thenantiaethau, Bathodyn Glas, Credydwy'r a'r Gyflogres. Wrth ystyried yr adroddiad, trafododd y pwyllgor faterion yn ymwneud ag osgoi premiwm y Dreth Gyngor yn ogystal â dulliau o flaenoriaethu'r gwaith o adolygu pariadau'r Fenter Twyll Genedlaethol gyda mwy o sicrwydd (3.4.8.9.3).
61. Nododd y pwyllgor y sicrwydd a ddarparwyd gan y ddau adroddiad ynghylch effeithiolrwydd trefniadau'r cyngor i leihau'r risg o dwyll.
62. Derbyniodd y pwyllgor nodyn briffio gan Archwilio Cymru ynglŷn â'r ymarfer Menter Twyll Genedlaethol diweddaraf yn ei gyfarfod ym mis Rhagfyr 2025. Roedd yr adroddiad yn amlygu cynnydd cenedlaethol mewn perthynas â'r ymarfer Menter Twyll Genedlaethol 2024-25 a gwybodaeth leol ynghylch nifer y pariadau data a nodwyd ar gyfer y cyngor. Yn dilyn trafodaethau ynglŷn â dosbarthiad pariadau risg uchel yn gysylltiedig â hawlio Gostyngiad Person Sengl y Dreth Gyngor, trefniadau ar gyfer adennill gostyngiadau anghymwys neu dwyllodrus a gallu'r adroddiad i feintoli colled ariannol y cyngor yn y maes hwn, penderfynodd y pwyllgor nodi'r sicrwydd a ddarparwyd (3.4.8.11.1/2/3 / 3.4.8.9.6).

Archwilio Mewnol

63. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi goruchwyllo trefniadau archwilio mewnol y cyngor (3.4.8.10.1). Trwy adolygu'r Strategaeth Archwilio Mewnol, yr Adroddiad Blynyddol Archwilio

Mewnol a'r Siarter Archwilio Mewnol, yn ogystal â diweddiadau rheolaidd gan y Pennaeth Archwilio a Risg, mae'r pwyllgor wedi goruchwyllo annibyniaeth, gwrthrychedd, perfformiad a phroffesiynoldeb y gwasanaeth archwilio mewnol, yn ogystal â chefnogi effeithiolrwydd y broses archwilio mewnol a hyrwyddo'r defnydd effeithiol o archwiliadau mewnol o fewn fframwaith sicrwydd y cyngor (3.4.8.10.2).

64. Yn ei gyfarfod ym mis Mehefin 2025, fe wnaeth y pwyllgor ystyried yr **Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol 2024-25**, oedd yn cynnwys barn y Pennaeth Archwilio a Risg ynglŷn â digonolrwydd ac effeithiolrwydd cyffredinol fframwaith llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth y Cyngor, ynghyd â chrynodeb o'r gwaith sy'n cefnogi'r farn (3.4.8.10.6/7/8/9/12/14/15 / 3.4.8.6.3). Cadarnhaodd y Pennaeth Archwilio a Risg ei bod hi, fel 'prif swyddog archwilio' Cyngor Sir Ynys Môn, o'r farn bod fframwaith rheoli risg, llywodraethu a rheolaeth fewnol y sefydliad wedi bod yn ddigonol ac effeithiol yn ystod y 12 mis hyd at 31 Mawrth 2025.
65. Yn dilyn trafod nifer o feysydd, gan gynnwys cyfyngiadau ar farn flynyddol y Pennaeth Archwilio a Risg a bod cyfrifoldeb cyffredinol am reolaethau mewnol cadarn yn nwylo rheolwyr, gwaith rhagweithiol mewn perthynas â thwyll yn gysylltiedig â phremiwm y Dreth Gyngor a pherfformiad o ran gwireddu grantiau cyfleusterau i'r anabl, nododd y pwyllgor yr adroddiad.
66. Fel rhan o'i hadroddiad blynyddol, cyflwynodd y Pennaeth Archwilio a Risg ganlyniad yr hunanasesiad blynyddol oedd yn arfarnu cydymffurfiaeth â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (3.4.8.10.11/13) ar gyfer y flwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2025. Nododd y Pwyllgor y cynnydd a wnaed wrth fynd i'r afael â'r meysydd gwella a nodwyd.
67. Yn dilyn cyflwyno'r safonau archwilio newydd ar 1 Ebrill 2025, sef y Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang yn Sector Gyhoeddus y DU, cwblhawyd hunanasesiad gan y Pennaeth Archwilio a Risg yn erbyn y safonau newydd ym mis Mehefin 2025 er mwyn penderfynu beth

oedd angen ei newid i sicrhau fod y cyngor yn cydymffurfio ag egwyddorion y fframwaith newydd. Yn gyffredinol, oherwydd ymagwedd fodern y cyngor mewn perthynas ag archwilio mewnol, amlygodd yr asesiad bod swyddogaeth archwilio mewnol y cyngor yn 'cydymffurfio'n gyffredinol' â'r gofynion newydd. Cyflwynwyd canlyniad y gwaith hwn, ynghyd â chynllun gweithredu i fynd i'r afael ag unrhyw fylchau o ran cydymffurfio, i'r pwyllgor yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf 2026 a chafodd ei gymeradwyo gan y pwyllgor (3.4.8.10.1/2/8/ 11/13).

68. Mae'r pwyllgor yn gyfrifol am adolygu a chymeradwyo'r **Siarter Archwilio Mewnol**, sydd yn diffinio gweithgareddau, pwrpas, awdurdod a chyfrifoldebau'r swyddogaeth archwilio mewnol (3.4.8.10.2), yn ogystal ag amlinellu'r mesurau diogelu a roddwyd ar waith i gyfyngu ar amhariadau ar annibyniaeth a gwrthrychedd yn deillio o rolau a chyfrifoldebau ychwanegol y Pennaeth Archwilio a Risg nad ydynt yn ymwneud ag archwilio mewnol (3.4.8.10.12).
69. Fe wnaeth y pwyllgor ystyried y Siarter ddiwygiedig yn ei gyfarfod ym mis Mehefin 2025. Wrth ystyried y ddogfen, trafododd y pwyllgor adnoddau archwilio mewnol presennol a ph'un a oeddent yn ddigonol i gyflawni'r gwaith angenrheidiol er mwyn darparu barn ar ddiwedd y flwyddyn. Ar ôl derbyn sicrwydd ynghylch y materion a drafodwyd, cymeradwyodd y pwyllgor y Siarter Archwilio Mewnol.
70. Mae'r pwyllgor yn gyfrifol hefyd am gymeradwyo'r Strategaeth Archwilio Mewnol flynyddol (3.4.8.10.1/3/4/5), sydd yn penderfynu ar flaenoriaethau gweithgareddau archwilio mewnol yn unol â nodau'r sefydliad.
71. Cyflwynwyd y **Strategaeth Archwilio Mewnol ar gyfer 2025-26** i'r Pwyllgor hefyd yn ei gyfarfod ym mis Mehefin 2025. Trafododd y pwyllgor nifer o faterion, gan gynnwys defnydd archwilio mewnol o Ddeallusrwydd Artiffisial i gefnogi ei waith, rhaglen wella caffael y cyngor a chynllun i dreialu monitro parhaus fel rhan o waith archwilio gan ddefnyddio dadansoddeg data. Penderfynodd y pwyllgor gymeradwyo'r ddogfen.

72. Derbyniodd y Pwyllgor ddiweddariadau ar weithgareddau archwilio mewnol drwy gydol y flwyddyn, yn cynnwys canfyddiadau allweddol, meysydd pryder, ymateb rheolwyr a'r camau gweithredu oedd ar y gweill o ganlyniad i waith archwilio mewnol (Gorffennaf, Medi, Rhagfyr 2025 a Chwefror a Mai 2026). Ystyriodd y pwyllgor grynodedbau o adroddiadau archwilio mewnol penodol yn ôl y gofyn, gan gynnwys copïau llawn o adroddiadau 'Sicrwydd Cyfyngedig', ynghyd â'r cynllun gweithredu a gytunwyd gyda'r rheolwyr (3.4.8.10.9/10).
73. Fe wnaeth y pwyllgor fonitro'r gwaith o weithredu'r camau gweithredu y cytunwyd arnynt trwy dderbyn dau adroddiad, un ym mis Medi 2025 a'r llall ym mis Mai 2026 (3.4.8.10.9). Ystyriodd y pwyllgor berfformiad y cyngor a statws yr holl faterion, risgiau a chyfleoedd a godwyd gan archwilio mewnol oedd heb eu cwblhau, gan gynnwys crynodebau manwl o gynnydd wrth fynd i'r afael â materion, risgiau a chyfleoedd 'sylweddol/ambr'.
74. Mae'r Pwyllgor a'r Pennaeth Archwilio a Risg yn ymwneud yn dda â'i gilydd (3.4.8.10.15). Yn benodol, roedd Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio bob amser ar gael i'r Pennaeth Archwilio a Risg, ac roedd hynny'n cynnwys cyfle i gael cyfarfod preifat â'r Pwyllgor os oes cais am gyfarfod o'r fath. (3.4.8.10.15).

Archwilio Mewnol

75. Mae'r pwyllgor yn goruchwylio'r trefniadau archwilio allanol ac yn ystyried cwmpas a dyfnder y gwaith archwilio allanol.
76. Yn ei gyfarfod ym mis Mehefin 2025, derbyniodd y pwyllgor gynllun manwl Archwilio Cymru ar gyfer 2025 ac roedd yn nodi'r gwaith yr oedd yn bwriadu ei gyflawni mewn perthynas â'r archwiliad ariannol, y rhaglen archwilio perfformiad ar gyfer y flwyddyn, ynghyd â'r amserlen adrodd (3.4.8.11.1/3).
77. Roedd yr adroddiad hefyd yn darparu manylion am y tîm archwilio a'r ffi archwilio ar gyfer y gweithgareddau a nodwyd. (3.4.8.11.3).

78. Fe wnaeth y pwyllgor ystyried adroddiad yr archwilydd allanol ar yr archwiliad o'r Datganiadau Ariannol ar gyfer 2024-25 (**adroddiad ISA 260**) i'r 'rhaid hynny sy'n gyfrifol am lywodraethiant' (3.4.8.11.1/2), yn ei gyfarfod ym mis Hydref 2025. Yn dilyn trafodaethau ynghylch cywiro camddatganiadau oedd yn cael eu hystyried yn amherthnasol ac amserlenni ar gyfer cylchredeg y cyfrifon terfynol, gofynion IFRS 16 - Prydlesi a nodyn eglurhaol i'r cyfrifon ynghylch ymrwymadau cyfalaf parhaus, penderfynwyd nodi'r adroddiad.
79. Yn ei gyfarfod ym mis Chwefror 2026, penderfynodd y pwyllgor nodi **adroddiad Crynodeb Archwilio Blynyddol Archwilio Cymru ar gyfer 2025**, a oedd yn cynnwys crynodeb o ganlyniad pob darn o waith a gwblhawyd. (3.4.8.11.3)
80. Fe wnaeth y pwyllgor fonitro'r gwaith o weithredu argymhellion yr adroddiadau archwilio allanol a derbyn adroddiad gan y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid ym mis Rhagfyr 2025 a oedd yn nodi sut oedd y cyngor wedi ymateb i adroddiadau archwilio allanol ynglŷn â'r cyngor ac adolygiadau cenedlaethol, ynghyd â'u hargymhellion cysylltiedig (3.4.8.11.3).
81. Derbyniodd y pwyllgor ddiweddariadau chwarterol yn ystod y flwyddyn (ym mis Medi 2025 a Chwefror 2026) ac adroddiadau archwilwyr allanol, gan gynnwys archwiliadau o Reolaeth y Cyngor o Falansau ac Arian wrth Gefn, Trefniadau ar gyfer Comisiynu Gwasanaethau (y ddau ym mis Rhagfyr 2025) (3.4.8.12.5), Trefniadau ar gyfer rheoli perfformiad ei wasanaeth ailgylchu (Mai 2026), yn ogystal â nodyn briffio oedd yn rhoi diweddariad ar y Fenter Twyll Genedlaethol (Rhagfyr 2025) (gweler [Atal Twyll a Llygredd](#) uchod) (3.4.8.9.6).
82. Ni chafodd y pwyllgor ei gymell i wneud unrhyw argymhellion yn ystod y flwyddyn ynglŷn ag effeithiolrwydd y berthynas rhwng yr archwilwyr mewnol ac allanol ac asiantaethau arolygu neu gyrff perthnasol eraill (3.4.8.11.4).

83. Cyfarfu'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn breifat ac ar wahân gydag archwilwyr allanol a mewnol heb swyddogion yn bresennol, yn dilyn ei gyfarfod ym mis Mai 2026 (3.4.8.2.6 / 3.4.8.11.5).

Adroddiadau ariannol

84. Mae'r pwyllgor yn adolygu a chraffu ar faterion ariannol y cyngor, gan lunio adroddiadau ac argymhellion mewn perthynas â nhw (3.4.8.12.1). Mae'n monitro'r trefniadau a'r paratodau ar gyfer adroddiadau ariannol er mwyn sicrhau y gellir cyflawni gofynion statudol a safonau proffesiynol (3.4.8.12.2).
85. Cyn i'r Cyngor llawn ei gymeradwyo, fe wnaeth y pwyllgor adolygu datganiadau ariannol drafft a therfynol blynyddol yr Awdurdod ar gyfer 2024-25 (Gorffennaf a Hydref 2025 yn y drefn honno), gan gynnwys y rhagair esboniadol, negeseuon allweddol, tueddiadau, cysondeb â pherfformiad ariannol, addasrwydd a chydymffurfio â pholisïau a phrosesau cyfrifeg a meysydd dyfarnu o bwys (3.4.8.12.3 / 3.4.8.6.1/2/3).
86. Wrth ystyried y datganiadau ariannol drafft ym mis Gorffennaf 2025, trafododd y pwyllgor nifer o ffactorau, gan gynnwys newidiadau i brosesau cyfrifyddu ar gyfer asedau sy'n cael eu lesio, darpariaeth yn y cyfrifon ar gyfer costau cynnal a chadw posib yn Safle Gwastraff Penhesgyn, taliadau i Gyngor Gwynedd o dan y cydgytundeb Anghenion Dysgu Ychwanegol, cynnydd mewn incwm treth gyngor ar gyfer 2024-25 a threfniadau cyfrifyddu ar gyfer y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol.
87. Yn dilyn trafodaeth bellach ar werth y Datganiad Cyfrifon o ran hysbysu'r cyhoedd am wariant y cyngor, oherwydd ei gymhlethdod a'i natur dechnegol, penderfynodd y pwyllgor nodi'r prif ddatganiadau ariannol drafft heb eu harchwilio ar gyfer 2024-25.
88. Yn ei gyfarfod ym mis Hydref 2025, ystyriodd y pwyllgor adroddiad yr archwilydd allanol i'r 'rhaid hynny sy'n gyfrifol am lywodraethiant' ar

faterion yn deillio o'r archwiliad o'r cyfrifon ac a ddylid eu dwyn i sylw'r cyngor (3.4.8.12.4/5).

89. Yn dilyn trafodaeth (gweler [Archwilio Allanol](#) uchod), penderfynodd y pwyllgor nodi adroddiad yr archwilydd allanol ar y Datganiadau Ariannol ar gyfer 2024-25.
90. Yn ei gyfarfod ym mis Rhagfyr 2025, ystyriodd y pwyllgor adroddiad gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro a oedd yn gofyn am farn y pwyllgor ynghylch newid arfaethedig i Gyfansoddiad y Cyngor i ganiatáu i Gyfrifon Blynyddol y Cyngor gael eu cymeradwyo'n derfynol gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn hytrach na'r Cyngor.
91. Canolbwyntiodd y trafodaethau ar y rhesymau dros y cynnig, megis gwella effeithlonrwydd, cefnogi amserlen arfaethedig Archwilio Cymru ar gyfer cynnal archwiliadau ariannol llywodraeth leol yn 2025-26 ac alinio â chynghorau eraill yng Nghymru. Ar ôl derbyn sicrwydd y byddai'n derbyn y cyfrifon terfynol mewn da bryd i'w hadolygu'n ddigonol, penderfynodd y pwyllgor gefnogi'r newid arfaethedig.

Delio â chwynion

92. Mae'r pwyllgor yn gyfrifol am adolygu ac asesu gallu'r awdurdod i ddelio'n effeithiol â chwynion (3.4.8.14.1).
93. Yn ei gyfarfod ym mis Rhagfyr 2025, fe wnaeth y Pwyllgor ystyried **Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro ar Bryderon a Chwythu'r Chwiban ar gyfer 2024-25** a oedd yn nodi materion yn codi o dan Bolisi Pryderon a Chwynion y Cyngor, ynghyd â nifer y datgeliadau chwythu'r chwiban a wnaethpwyd o dan bolisi chwythu'r chwiban y Cyngor ar gyfer y cyfnod rhwng 1 Ebrill 2024 a 31 Mawrth 2025 (3.4.8.9.1).
94. Derbyniodd y pwyllgor ddiweddariad hefyd gan y Pennaeth Gwasanaethau Tai, Gwastraff ac Eiddo gan fod cwynion yn y maes

gwasanaeth hwnnw wedi cynyddu yn ystod y cyfnod. Penderfynodd y pwyllgor dderbyn yr adroddiad a chymeradwyo'r argymhellion.

95. Roedd yr adroddiad uchod hefyd yn ymgorffori **Llythyr Blynyddol Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC) 2024-25**, a oedd yn amlinellu'r gwaith a gyflawnwyd mewn perthynas â gwaith safonau cwynion a gyflawnwyd gan OGCC yn ystod y flwyddyn, yn ogystal â chrynodeb o berfformiad y cyngor yn y maes hwn (3.4.8.13.1).
96. Yn dilyn trafodaeth, penderfynodd y pwyllgor nodi a derbyn y Llythyr Blynyddol 2024-25 ac awdurdodi'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro i atgoffa gwasanaethau am y gweithredoedd arfaethedig i fynd i'r afael â gofynion OGCC yn y maes hwn, yn ogystal ag ymateb i OGCC yn unol â'r gofynion yn y paragraff olaf ond un yn y Llythyr hwnnw. (3.4.8.1.3 / 3.4.8.14.2).

Adroddiad hunanasesu

97. Yn ystod bob blwyddyn ariannol, bydd y pwyllgor yn derbyn adroddiad hunanasesu drafft gan y Cyngor, a luniwyd yn unol â Phennod 1 o Ran 6 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 (3.4.8.1.3 / 3.4.8.15.1).
98. Yn ei gyfarfod ym mis Medi 2025, fe wnaeth y pwyllgor ystyried yr **Adroddiad Hunanasesiad Blynyddol Drafft 2024-25** a oedd yn darparu asesiad ar sail tystiolaeth o berfformiad y cyngor yn ystod y flwyddyn gan ddefnyddio'r adnoddau oedd ar gael ac wrth reoli a lliniaru risgiau cysylltiedig (3.4.8.1.3).
99. Trafododd y pwyllgor nifer o feysydd wrth adolygu'r adroddiad, gan gynnwys dyddiadau cwblhau targed ar gyfer camau gweithredu gwella, sut oedd y meysydd gwella yn alinio â gwasanaethau sydd yn perfformio'r tu hwnt i'r disgwyliadau neu'n rhagorol, a ph'un a oedd y system sgorio a'r tabl aliniad llesiant yn ddigon eglur a gwrthrychol.

100. Canolbwyntiodd trafodaethau pellach ar p'un a oedd canlyniadau cymdeithasol ehangach, megis tlodi plant hirdymor, yn cael eu hadlewyrchu'n ddigonol mewn hunanasesiadau gwasanaeth, ac a fyddai meini prawf hunanasesu yn elwa o gael eu hadolygu er mwyn sicrhau eglurder.
101. Penderfynodd y pwyllgor nodi a derbyn yr adroddiad hunanasesiad drafft ar gyfer 2024-25, a gofynnod i'w sylwadau a'i argymhellion ynghylch diffiniadau, sgorio a meini prawf arfarnu gael eu hystyried (3.4.8.15.1//2/3/4).

Asesiad perfformiad gan banel

102. O leiaf unwaith yn ystod cylch etholiadol cynhelir asesiad perfformiad gan banel yn ystod y cyfnod rhwng etholiadau cyffredinol i ethol cynghorwyr i'r cyngor. Fe all y Cyngor ddewis comisiynu asesiad perfformiad gan banel fwy nag unwaith o fewn cylch etholiadol, ond nid yw hynny'n ofynnol o dan y ddeddf (Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021).
103. Rhaid i'r cyngor sicrhau bod ei ymateb drafft i'r panel asesu ar gael i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, ac mae'n rhaid iddo wedyn adolygu'r ymateb drafft a chaiff argymell unrhyw newidiadau i'r ymateb i'r asesiad gan banel (3.4.8.4.3 / 3.4.8.16.1/2/3/4).
104. Gan fod asesiad perfformiad gan banel ar y gweill yn ystod 2025-26, derbyniodd y pwyllgor adroddiad yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf 2025 a oedd yn darparu trosolwg o'r broses Asesiad Perfformiad gan Banel a'r themâu i'r Panel eu hystyried. Ar ôl ystyried y mater, penderfynodd y pwyllgor nodi'r adroddiad.
105. Cynhaliwyd yr asesiad perfformiad gan banel ym mis Hydref 2025. Bydd y pwyllgor yn derbyn adroddiad ar ganlyniad yr Asesiad Perfformiad gan Banel yn ei gyfarfod ym mis Mehefin 2026.

Archwiliad gan yr Archwilydd Cyffredinol

106. Fe all yr Archwilydd Cyffredinol gynnal adolygiad arbennig o'r cyngor (os yw'n ystyried bod y cyngor yn methu, neu y gallai fethu, â bodloni ei ofynion perfformiad).
107. Ar ôl anfon yr adroddiad at y cyngor ac ar ôl i'r cyngor dderbyn yr adroddiad, mae'n ofynnol iddo sicrhau ei fod ar gael i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol.
108. Rhaid i ymateb drafft y cyngor fod ar gael i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, ac mae'n rhaid iddo ei adolygu. Fe all y pwyllgor argymell newidiadau i'r ymateb, yn cynnwys y camau y mae'r cyngor yn bwriadu eu cymryd. Os na chaiff argymhellion y pwyllgor eu mabwysiadu gan y cyngor cyn cyhoeddi'r ymateb, rhaid cynnwys yr argymhellion yn yr ymateb, ynghyd â rhesymau'r cyngor dros beidio â gwneud y newidiadau yr oedd y pwyllgor yn eu hargymell (3.4.8.17.1/2/3).
109. Ni chynhaliwyd adolygiad arbennig o'r cyngor gan yr Archwilydd Cyffredinol yn ystod 2025-26.

Atodiad A – Amllder cyfarfodydd a phresenoldeb

Aelodau	26/06/25	16/07/25	30/09/25	23/10/25	04/12/25	03/02/26	14/05/26	Cyfarfodydd a fynychwyd (%)
Mr Dilwyn Evans (Aelod Lleyg) (Cadeirydd)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	100
Y Cyngorydd Euryn Morris (Is-gadeirydd)	✓	✓	Ymddiheuriadau	✓	✓	✓	✓	86
Y Cyngorydd Geraint Bebb	✓	✓	✓	✓	Ymddiheuriadau	✓	✓	86
Mr William Parry (Aelod Lleyg)	✓	✓	✓	✓	✓	Ymddiheuriadau	✓	86
Y Cyngorydd Keith Roberts	✓	Ymddiheuriadau	✓	Ymddiheuriadau	✓	✓	✓	71
Y Cyngorydd Kenneth Hughes	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	100
Y Cyngorydd Margaret M. Roberts	Ymddiheuriadau	✓	✓	✓	✓	Ymddiheuriadau	✓	71
Y Cyngorydd Trefor Lloyd Hughes ⁴	✓	Ymddiheuriadau	Na	Na	-	-	-	25
Y Cyngorydd Ieuan Williams ⁵	✓	Ymddiheuriadau	✓	-	-	-	-	67
Y Cyngorydd Paul Ellis	✓	✓	Na	Na	Na	Na	Na	29
Dr Geraint Jones (Aelod Lleyg) ⁶	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	100
Mr William Maund (Aelod Lleyg) ⁷	-	-	✓	✓	✓	✓	Ymddiheuriadau	80
Y Cyngorydd Gwilym O Jones ⁷	-	-	-	-	Ymddiheuriadau	✓	✓	67
Y Cyngorydd Robin Williams (Aelod Portffolio Cyllid)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	100
Cyfan swm ar gyfer y Pwyllgor⁸	9	7	9	8	8	8	9	75% (cyfartaledd)

⁴ Yn drist, bu farw'r Cyngorydd Trefor Lloyd Hughes cyn y cyfarfod ar 4 Rhagfyr 2025

⁵ Gadawodd y Cyngorydd Ieuan Williams y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Hydref 2025, er mwyn ymuno â'r Pwyllgor Gwaith.

⁶ Ymunodd yr aelodau lleyg newydd, Dr Geraint Jones a Mr William Maund â'r pwyllgor ym mis Medi 2025

⁷ Ymunodd y Cyngorydd Gwilym O Jones â'r pwyllgor ym mis Rhagfyr 2025

⁸ Yn unol â Chylch Gorchwyl y pwyllgor, mae'r pwyllgor yn cynnwys wyth aelod etholedig a phedwar aelod lleyg. Ni fydd Aelodau Etholedig yn aelodau o'r Pwyllgor Gwaith, ond mae'n ofynnol i'r Aelod Portffolio Cyllid, cyn belled ag y bo'n bosib, fynychu holl gyfarfodydd y pwyllgor.

Atodiad B – Hyfforddiant Aelodau Cyfredol 2022-26 a Gwybodaeth a Rannwyd

		Mr Dilwyn Evans (Aelod Lleyg) (Cadeirydd)	Cynghorydd Eurn Morris (Is-gadeirydd)	Cynghorydd Geraint Bebb	Mr William Parry (Aelod Lleyg)	Cynghorydd Keith Roberts	Cynghorydd Kenneth Hughes	Cynghorydd Margaret M. Roberts	Cynghorydd Paul Ellis	Dr Geraint Jones (Aelod Lleyg)	Mr William Maund (Aelod Lleyg)	Cynghorydd Gwilym O Jones
Penodol i'r Pwyllgor	Cynefino	23/06/22	23/06/22	23/06/22	d/b	23/06/22		23/06/22		d/b	d/b	23/05/22
	Datganiadau Ariannol	13/07/22	13/07/22	13/07/22	Absennol	13/07/22		19/05/22		16/10/25	16/10/25	19/05/22
	Cwynion	09/09/22	09/09/22	09/09/22	09/09/22	09/09/22		28/09/23				28/09/23
	Rheoli Trysorlys	14/09/22 15/09/23	14/09/22 15/09/23	Ymddiheuriadau	Absennol	14/09/22	(07/11/19)	15/09/23				(07/11/19)
	Deall Cyfrifon Awdurdod Lleol i Gynghorwyr	22/06/23	19/05/22 13/07/22	24/08/23		13/07/22		19/05/22				19/05/22
	Sgiliau Cadeirio Effeithiol	17/10/23	13/10/23	11/10/23	17/10/23	23/03/23		17/11/22				23/03/23
	Atal twyll a llygredd	04/12/23		04/12/23	04/12/23	04/12/23		04/12/23				04/12/23
	Rheoli risg	13/03/24 04/12/25			Ymddiheuriadau			04/12/25		Ymddiheuriadau	04/12/25	
	Cyflwyniad i Ddeallusrwydd Artiffisial a Lliniaru Risgiau	11/02/25	11/02/25	11/02/25	11/02/25	11/02/25		11/02/25				
Gorfodol	Y Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data (GDPR)	05/09/22	19/11/24	16/11/23		07/09/22	19/11/24	15/11/23		30/10/25		06/09/22
	Ymwybyddiaeth Seiber ⁹	12/05/22	18/05/22	12/05/22		11/05/22	29/01/25	06/03/25	12/05/22	30/10/25-		11/05/22
	Ymwybyddiaeth Diogelu Sylfaenol		20/09/22	27/11/23		20/09/22		20/09/22	20/09/22	30/10/25-		20/09/22
	Trais yn erbyn Merched, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol*	Dewisol	12/06/22	29/09/22	Dewisol	Heb gychwyn	Heb gychwyn	Heb gychwyn	Heb gychwyn	Dewisol	Dewisol	Heb gychwyn
	Atal / Prevent*	12/09/19	12/06/22	19/05/24	Dewisol	Heb gychwyn	Heb gychwyn	Heb gychwyn	Heb gychwyn	Dewisol	Dewisol	Heb gychwyn
	Caethwasiaeth Fodern*	Dewisol	07/09/23	19/05/24	Dewisol	Heb gychwyn	Heb gychwyn	Heb gychwyn	Heb gychwyn	Dewisol	Dewisol	Heb gychwyn

⁹Roedd ymwybyddiaeth seiber yn rhan o hyfforddiant rhagarweiniol ar gyfer carfan newydd o aelodau'r Cyngor ym mis Mai 2022

* Dewisol ar gyfer aelodau lleyg.

Rhannu Gwybodaeth Benodol â'r Pwyllgor

Teitl	Maes	Cyfrwng	Darparwr	Dyddiad Cyflwyno
Diweddariad i'r Pwyllgor Archwilio - Rhifyn 40: Safonau Archwilio Mewnol Newydd	Newidiadau sydd ar y gweill i'r safonau archwilio mewnol a'u heffaith ar aelodau pwyllgorau archwilio.	Cylchlythyr	CIPFA	24/12/24
Newyddlen 'Better Governance' CIPFA	Gwybodaeth ar gyfer pwyllgorau archwilio ynglŷn â chyhoeddi Cod Ymarfer CIPFA, er mwyn cynorthwyo awdurdodau i sefydlu a chynnal eu trefniadau archwilio mewnol, ynghyd â gwybodaeth am yr ymgynghoriad ar yr Adendwm i Fframwaith Llywodraethu 2016 mewn perthynas â'r adolygiad llywodraethu blynyddol a'r datganiad llywodraethu blynyddol.	Cylchlythyr	CIPFA	07/02/25
Pwyllgorau Archwilio: arferion effeithiol ac effaith gadarnhaol	Mae Archwilio Cymru wedi cyhoeddi canllawiau poced sy'n crynhoi arferion effeithiol ar gyfer pwyllgorau archwilio.	Canllawiau poced	Archwilio Cymru	25/02/25
Diweddariad i'r Pwyllgor Archwilio - Rhifyn 42: Llywodraethu Archwilio Mewnol	Y Cod Ymarfer newydd ar Lywodraethu Archwilio Mewnol a ddaw i rym o 1 Ebrill 2025.	Cylchlythyr	CIPFA	17/04/25
Erthygl yng nghylchgrawn Public Finance CIPFA - AI adoption 'could save English and Welsh councils £8bn a year'	Erthygl sy'n amcangyfrif y gallai awdurdodau lleol yng Nghymru a Lloegr arbed £8bn y flwyddyn trwy ymgorffori deallusrwydd artiffisial yn eu gweithredoedd.	Erthygl mewn Cylchgrawn Proffesiynol	CIPFA	15/05/25
CIPFA / Solace Delivering Good Governance in Local Government: Cyhoeddi Adendwm	Cyhoeddi canllawiau newydd ar yr adolygiad blynyddol o lywodraethiant a rheolaethau mewnol a pharatoi'r datganiad llywodraethu blynyddol a ddaw i rym ar gyfer y flwyddyn ariannol 2025-26.	Cyhoeddiad	CIPFA	20/05/25
Erthygl Cyllid Cyhoeddus CIPFA - Tech rules: the importance of having and AI policy	Erthygl ynglŷn â'r pwysigrwydd bod sefydliadau'n meddu ar bolisi Deallusrwydd Artiffisial (AI).	Erthygl mewn cylchgrawn proffesiynol	CIPFA	15/07/25
Cyd-bwyllgor Corfforedig Gogledd Cymru - Cwestiynau Cyffredin	Gwybodaeth ynglŷn â rôl Cyd-bwyllgor Corfforedig Gogledd Cymru ac is-bwyllgor y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.	Cwestiynau Cyffredin	Cyd-bwyllgor Corfforedig Gogledd Cymru	02/12/25

Atodiad C – Crynodeb o Ganlyniadau Cyfarfodydd

Dyddiad	Canlyniad y cyfarfod:
26 Mehefin 2025	Fe wnaeth y Pwyllgor ystyried wyth prif eitem. Adolygodd y pwyllgor ei Log Gweithredoedd a derbyniodd diweddariad ynghylch adroddiad dadansoddiad economaidd-gymdeithasol ac adroddiad effaith Ynys Môn gan Quod (Eitem gweithredu 10) sydd wedi'i gwblhau ond ni fydd yn cael ei gyhoeddi cyn i'r Tîm Arweinyddiaeth wneud penderfyniad ynglŷn â rhannu gwybodaeth amdano a'i gylchredeg. Mae eitemau 21, 22 a 24 wedi'u cwblhau hefyd. Cyflwynodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro adroddiad ar enwebu aelod lleyg ar Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio Cyd-bwyllgor Corfforedig Gogledd Cymru (CBC). Yn dilyn marwolaeth Mrs Sharon Warnes, oedd wedi cael ei henwebu'n flaenorol gan y Cyngor, gwahoddwyd y pwyllgor i enwebu cynrychiolydd yn ei lle. Oni fyddai'r cyngor yn enwebu cynrychiolydd, byddai'r CBC yn cysylltu â chynghorau eraill sy'n aelodau o'r CBC. Penderfynodd y pwyllgor enwebu Mr William Parry fel aelod lleyg newydd. Fel rhan o rôl y pwyllgor i adolygu trefniadau llywodraethu a sicrwydd ar gyfer partneriaethau allweddol y cyngor, derbyniodd yr Adroddiad Sgriwini a Throsolwg Blynyddol 2024-25. Dywedodd Pennaeth Democratiaeth fod yr adroddiad wedi'i gyflwyno i'r Cyngor Llawn hefyd, a chyfeiriodd at adrannau allweddol oedd yn crynhoi gwaith y Pwyllgor Sgriwini a throsolwg o bartneriaethau. Trafododd y Pwyllgor y seddi gwag ar gyfer aelodau cyfetholedig a gallu Sgriwini i fynd i'r afael â'i lwyth gwaith. Cadarnhawyd fod y ddwy sedd ar gyfer rhieni lywodraethwyr yn cael eu llenwi, a bydd y penodiadau'n cael eu cadarnhau fis Medi. Mae ymdrechion yn parhau i reoli llwyth gwaith Sgriwini'n effeithiol, gan gynnwys cyfyngu ar nifer y partneriaethau sy'n cael eu hadolygu ym mhob cyfarfod a dynodi un sesiwn flynyddol i'r Bwrdd Iechyd. Penderfynodd y pwyllgor nodi'r adroddiad a chadarnhau ei fod yn derbyn sicrwydd o'r trefniadau sgriwini presennol ar gyfer y prif bartneriaethau a gwaith cydweithredol. Cymeradwyodd y pwyllgor Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar gyfer 2024-25, a oedd yn amlinellu ei weithgareddau yn unol â'i gylch gorchwyl. Roedd y cadeirydd yn ei ddisgrifio fel adlewyrchiad cynhwysfawr o waith y pwyllgor yn ystod y flwyddyn a byddai'n ei gyflwyno i'r Cyngor Sir ar 25 Medi 2025. Fe wnaeth y pwyllgor ystyried yr Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol 2024-25, sef adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg oedd yn cyflwyno ei barn fod y Cyngor wedi cynnal fframwaith digonol ac effeithiol ar gyfer llywodraethu, rheoli risg, a rheolaeth fewnol. Ni amlygwyd unrhyw bryderon corfforaethol sylweddol, er bod angen rheolaethau gwell ar gyfer rhai meysydd, ac mae hynny'n cael ei fonitro. Roedd ei barn yn ddiamod. Roedd yr adroddiad yn seiliedig ar archwiliadau'n ymdrin ag 80% o'r risgiau strategol coch ac ambr a 12 maes ychwanegol. Llwyddodd Archwilio Mewnol i gyflawni pump o'r chwe tharged perfformiad, a chydymffurfio'n gyffredinol â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS). Bydd y Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang (GIAS) yn berthnasol o fis Ebrill 2025. Ymhlith y materion a godwyd gan y Pwyllgor roedd: - Hyder yng ngallu'r fframwaith i adnabod gwendidau cyn i fethiannau ddigwydd. Cadarnhaodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod yna sicrwydd rhesymol yn seiliedig ar fonitro presennol. - Pryderon ynghylch twyll yn ymwneud â phremiwm y dreth gyngor ar ail gartrefi. Mae Archwilio Mewnol yn parhau i fonitro hyn ar y cyd â'r Tîm Refeniw a Budd-daliadau. - Tanberfformio parhaus wrth wireddu Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl. Mae ail archwiliad dilynol wedi'i drefnu ar gyfer 2025-26. Fe wnaeth y pwyllgor adolygu a chymeradwyo'r Siarter Archwilio Mewnol ddiwygiedig yn dilyn cyflwyno'r Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang (GIAS) ar 1 Ebrill 2025. Er bod y Siarter bresennol yn cydymffurfio ar y cyfan, cafodd ei diweddaru er mwyn adlewyrchu'r gofynion newydd yn glir, yn benodol mewn perthynas â threfniadau diogelu ar gyfer annibyniaeth a gwrthrychedd. Nododd y pwyllgor fod nifer y staff Archwilio Mewnol wedi gostwng i 2.8 cyfwerth ag amser llawn yn 2024-25, i lawr o darged o 4.0 cyfwerth ag amser llawn, a gofynnodd beth oedd effaith hyn ar gapasiti a gwrthrychedd. Cadarnhaodd y Pennaeth

Archwilio a Risg fod y gyllideb a gadwyd yn cael ei defnyddio i gomisiynu arbenigwyr allanol, a bod hynny'n gost-effeithiol, a sicrhodd y pwyllgor fod adnoddau digonol ar gael i gyflawni cyfrifoldebau archwilio.

Fe wnaeth y Pwyllgor ystyried a chymeradwyo'r **Cynllun a Strategaeth Archwilio Mewnol 2025-26**, a oedd yn cyd-fynd â'r Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang (GIAS) newydd a Chynllun y Cyngor. Mae'r strategaeth yn blaenoriaethu risgiau strategol coch ac ambr, mae'n cynnwys 549 diwrnod archwilio, ac mae'n cadarnhau nad oes cyfyngiad ar gwmpas nac adnoddau. Pwyntiau allweddol a drafodwyd:

- Bydd y swyddogaeth Archwilio Mewnol yn ystyried a ellir defnyddio Ddeallusrwydd Artiffisial (AI) i wella ei brosesau, wrth ddisgwyl i'r cyngor gyhoeddi polisi.
- Rhoddwyd sylw i bryderon am gywirdeb ac atebolrwydd AI, a nodwyd mai swyddogion sy'n gyfrifol am ddilysu cynnwys a gynhyrchwyd gan AI.
- Mae'r archwiliad caffael wedi'i ohirio oherwydd bod rhaglen wella'n mynd rhagddi dan arweiniad STAR Procurement.
- Bydd cynllun peilot ar gyfer monitro parhaus gan ddefnyddio dadansoddeg data yn canolbwyntio ar y gyflogres a chredydwyd.
- Bydd adolygiad o reoli perfformiad yn ymateb i adroddiad Archwilio Cymru ar fewnwelediad defnyddwyr gwasanaeth.

Ystyriodd y pwyllgor **Gynllun Archwilio 2025 Archwilio Cymru** a oedd yn amlinellu trefniadau'r archwiliadau ariannol a pherfformiad, risgiau allweddol, lefelau perthnasedd ac amserlen ddiwygiedig a'r nod yw cwblhau'r rhaglen erbyn Hydref 2025. Roedd y pwyntiau allweddol yn cynnwys:

- Bydd yr archwiliad ariannol yn asesu cyfrifon y cyngor ar gyfer 2024-25, gan ganolbwyntio ar risgiau sylweddol.
- Bydd y gwaith archwilio perfformiad yn adolygu gwerth am arian a chydymffurfiaeth â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
- Eglurwyd y ffioedd archwilio oedd yn cwmpasu'r ddwy ffrwd archwilio.

Roedd pryderon y Pwyllgor yn cynnwys:

- Ffioedd archwilio uchel a diffyg cystadleuaeth yn y farchnad. Dywedodd Archwilio Cymru bod lefelau eu ffioedd archwilio wedi'u meincnodi a'u goruchwylio o ran gwerth.
- Dyblygu posibl rhwng archwilio mewnol ac allanol, yn enwedig mewn perthynas â TG. Cadarnhaodd Archwilio Cymru eu bod yn cydgordio â thîm TG y cyngor er mwyn osgoi dyblygu.
- Amseriad yr adolygiad o'r Ddeddf Llesiant oherwydd bod gwerthusiad ar y gweill gan Lywodraeth Cymru. Eglurodd Archwilio Cymru eu rhwymedigaethau statudol o dan y Ddeddf Llesiant.
- Cosbau ar gyfer methu targedau ailgylchu o ychydig er gwaethaf y perfformiad cryf. Nododd Archwilio Cymru y gallai canfyddiadau'r adolygiad ailgylchu fod yn gadarnhaol.
- Diffyg mesurau cynhyrchiant mewn asesiadau gwerth am arian. Awgrymodd Archwilio Cymru y byddai'n haws mynd i'r afael â mesurau cynhyrchiant drwy gerdyn sgorio cytbwys y Cyngor.

Yn olaf, aeth y Pwyllgor ati i ystyried a chefnogi'r **Flaen Rhaglen Waith** a gynlluniwyd ar gyfer gweddill 2025-26, yn amodol ar un newid mewn perthynas â chyflawni ei gyfrifoldebau yn unol â'i gylch gorchwyl.

16
Gorffennaf
2025

Fe wnaeth y Pwyllgor ystyried chwe phrif eitem.

Adolygodd y pwyllgor ei **Log Gweithredoedd** ac roedd yn fodlon fod eitem 18 (adroddiad rheoli trysorlys blynyddol diwygiedig) wedi'i gwblhau a bod eitemau 16 (Adroddiad Blynyddol ar Bryderon, Cwynion a Chwythu'r Chwiban yn cynnwys y wybodaeth bwysicaf ynghylch pryderon a chwynion gan ddefnyddwyr y gwasanaethau cymdeithasol) ac 19 (diweddariad ar gynnydd y broses gwynion) wedi'u gohirio tan fis Medi 2025 ar gais y Swyddog Monitro.

Fe wnaeth y pwyllgor adolygu a chymeradwyo'r **Datganiad Llywodraethu Blynyddol Drafft ar gyfer 2024-25**, oedd yn edrych yn fanwl ar yr adolygiad blynyddol o drefniadau llywodraethu'r Cyngor, y camau a gymerwyd i ddatrys materion blaenorol, a strategaethau i fynd i'r afael â heriau presennol. Roedd y prif ystyriaethau gan y pwyllgor yn cynnwys cais i gynnwys dangosyddion statws CAG i gryfhau effeithiolrwydd monitro, ynghyd â darparu tystiolaeth i gefnogi'r casgliad fod system rheoli perfformiad y Cyngor yn gadarn. Cyflwynwyd fframwaith sicrwydd aml haenog - yn cynnwys adolygiadau chwarterol ar y ceryn sgorio, trosolwg o'r cynllun busnes a hunanasesiad statudol. Codwyd pryder hefyd oherwydd bod yr holl gamau wedi'u hamserlennu i'w cwblhau ar yr un pryd erbyn mis Mawrth 2026. Darparwyd sicrwydd fod bwriad cwblhau'r gwelliannau sydd wedi'u hadnabod ar gyfer 2024 - 25 o fewn y flwyddyn ariannol bresennol, a bydd adroddiad cynnydd canol blwyddyn ar gael fis Rhagfyr 2025. Craffwyd ar ddata cyfraddau gadael ar ôl gweld yn yr adroddiad bod y gyfradd cadw staff yn 82%. Gofynnwyd am eglurhad ynglŷn â faint o staff oedd yn newid swyddi yn fewnol a faint oedd yn gadael cyflogaeth y cyngor, a chytunwyd i ddarparu data pellach.

Adolygodd a nododd y pwyllgor y **Datganiad Cyfrifon Drafft 2024-25** heb eu harchwilio. Roedd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 wedi'u llofnodi ar 30 Mehefin ac roedd yr archwiliad mewnol yn cychwyn ar 1 Gorffennaf. Oherwydd hyn gallai'r ffigyrau newid yn sgil yr archwiliad, a disgwylir i'r cyfrifon gael eu cymeradwyo'n derfynol erbyn 31 Hydref 2025. Roedd y prif ddiweddariadau yn cynnwys trefniadau cyfrifyddu newydd ar gyfer lesi yn dilyn adolygu'r Cod Ymarfer. Mae'n golygu fod lesi'n cael eu trin fel benthyciadau ac mae hyn yn cael effaith ar y Fantolen. Roedd y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn nodi bod yna warged net o £45m. Amlygwyd nodiadau oedd fwyaf perthnasol er mwyn cynorthwyo'r pwyllgor i adolygu'r dogfennau. Rhoddwyd eglurhad ynglŷn â darpariaethau, taliadau parti cysylltiedig a chynnydd mewn incwm Treth Gyngor yn sgil aiddosbarthu eiddo hunanarlwyo. Rhannwyd gwybodaeth bellach am ddata demograffig a data sail y dreth, yn ogystal â sut yr ymdrinnir â phensiynau yn y cyfrifon. Nododd aelodau'r pwyllgor bryderon ynglŷn â dealltwriaeth y cyhoedd o'r cyfrifon ac roedd yn argymhell darparu crynodebau ariannol mwy eglur a hygyrch. Roedd y Swyddog 151 yn cydnabod natur dechnegol y cyfrifon a nododd fod yr adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Gwaith, sy'n rhoi trosolwg o'r gyllideb, yn fwy hygyrch ac effeithiol o ran cynorthwyo'r cyhoedd i fonitro perfformiad ariannol y Cyngor a'r gwasanaethau a ddarperir.

Derbyniodd y pwyllgor **Adolygiad Rheoli Trysorlys Blynyddol 2024-25** y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 ar ei newydd wedd. Cyfanswm cyllideb gwariant cyfalaf diwygiedig y Cyngor oedd £78.3m, wedi'i ariannu'n bennaf gan ddefnyddio arian wrth gefn er mwyn osgoi benthyca'n allanol a lleihau costau llog. Mae disgwyl y bydd rhaid i'r cyngor fenthyca yn y tymor byr erbyn diwedd 2025-26, gyda'r nod o elwa ar y cyfraddau llog is a ragwelir. Roedd y prif weithgareddau yn ystod y flwyddyn yn cynnwys derbyn cyfran olaf (£908k) y benthyciad Salix oedd wedi'i gymeradwyo'n flaenorol, ad-dalu dau fenthyciad tymor sefydlog gan y Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus (PWLB) a derbyn cyfanswm o £1.55m o incwm buddsoddi, gyda £866k yn cael ei gredydu i'r Gronfa Gyffredinol, £382k i'r CRT, a £212k i ysgolion, ac roeddent oll yn uwch na'r disgwyl pan bennwyd y gyllideb. Cydymffurfiwyd yn llawn â'r holl ddangosyddion trysorlys a therfynau yn y strategaeth a gymeradwywyd. Nododd y pwyllgor, a chymeradwyo, yr adroddiad ar ei newydd wedd, a chydabu ei gyflwyniad clir a symlach, a phenderfynodd ei basio ymlaen i'r Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylw pellach.

Derbyniodd y pwyllgor y **diweddariad Archwilio Mewnol**, oedd yn darparu manylion am ganlyniad pedwar archwiliad. Roedd dau archwiliad wedi derbyn sicrwydd rhesymol (Sail y Dreth Gyngor a Rheoli'r Ddesg Wasanaeth TG), tra bod dau wedi derbyn sicrwydd cyfyngedig (Cyllid Gofal Cymdeithasol Oedolion a Rheoli Cyflenwyr TG - Adolygiad Dilynol). Mae gwelliannu'n mynd rhagddynt ym maes Gofal Cymdeithasol Oedolion ond mae ôl-groniad gwaith a phrosesau aneffeithlon yn llesteirio'r gwaith. Trefnwyd archwiliad dilynol ym mis Awst a'r nod yw datrys y mater erbyn Mawrth 2026. Mae gweithredoedd yr archwiliad Rheoli Cyflenwyr TG yn mynd rhagddynt o dan y Rhaglen Gwella Caffael, a bydd Archwilio Mewnol yn cynnal adolygiad pellach yn Rhagfyr 2025. Trafododd y pwyllgor bryderon ynglŷn ag adnoddau'r Gwasanaethau Oedolion ac oedi wrth gynnal asesiadau ariannol. Mae mesurau sy'n cynnwys ymweld â chleientiaid ac adolygu gweithdrefnau'n cael eu rhoi ar waith. Mae gwelliannau ym maes caffael TG yn mynd rhagddynt, gyda phwyslais ar ymgysylltu'n gynnar yn y broses a blaenoriaethu strategol.

Derbyniodd y pwyllgor adroddiad yn amlinellu cynnydd wrth weithredu'r safonau archwilio mewnol newydd, sef y **Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang yn sector cyhoeddus y DU**. Cadarnhaodd dadansoddiad o'r bwlch fod swyddogaeth archwilio mewnol y Cyngor yn cydymffurfio â'r safonau newydd ar y cyfan, ond mae angen gwella rhai meysydd a chanolbwyntio'n bennaf ar wella tystiolaeth i gefnogi arferion archwilio presennol. Cyflwynwyd crynodeb o'r gweithredoedd a gwblhawyd ac roedd y pwyllgor yn fodlon y byddai'r camau a gymerwyd a'r rhai oedd ar y gweill yn cynorthwyo'r cyngor i gydymffurfio'n llawn â gofynion y GIAS.

Derbyniodd y pwyllgor drosolwg o'r broses Asesiad Perfformiad gan Banel a nododd y themâu y gofynnir i'r Panel eu hystyried.

Yn olaf, fe wnaeth y pwyllgor ystyried a chymeradwyo'r **Flaen Rhaglen Waith** ar gyfer gweddill 2025-26 a chadarnhau bod y rhaglen yn ei alluogi i gyflawni ei gyfrifoldebau yn unol â'i gylch gorchwyl. Gan fod rhai adroddiadau wedi'u gohirio tan y cyfarfod ym mis Medi, ac oherwydd bod cymaint o eitemau wedi'u trefnu, cytunwyd ar gynnig i symud rhai eitemau i'r cyfarfod arbennig ym mis Hydref.

30 Medi
2025

Ystyriwyd **10** prif eitem gan y pwyllgor.

Fe wnaeth y pwyllgor adolygu ei **Log Gweithredoedd** a nodi cynnydd mewn perthynas â'r camau gweithredu a gytunwyd yn flaenorol. Roedd y prif ddiweddariadau'n cynnwys gohirio Llythyr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru 2024/25 ac adroddiad y Swyddog Monitro ar Gwynion, Pryderon a Chwythu'r Chwiban hyd nes y cyfarfod ym mis Rhagfyr 2025 oherwydd problem gyda'r data. O ran dadansoddi cyfraddau gadael staff (eitem 27), nodwyd nad ydwy'r un mor hawdd cadw llygaid ar symudiadau gan staff mewnol gyda system gyfredol yr adran AD; mae ymchwiliadau pellach ar y gweill a disgwylir diweddariad yn y cyfarfod nesaf. Cododd aelod o'r pwyllgor bryderon am nad oedd argymhellion Archwilio Cymru wedi'u cynnwys ar y log gweithredoedd. Bydd y Pennaeth Archwilio a Risg yn derbyn cadarnhad gan y Rheolwr Cynllunio Corfforaethol a Pherfformiad y byddant yn cael eu cynnwys yn yr adroddiad monitro nesaf.

Fe wnaeth y pwyllgor adolygu a derbyn **Adroddiad Iechyd a Diogelwch Blynnyddol y cyngor ar gyfer 2024/25** a oedd yn amlinellu'r data digwyddiadau, prif lwyddiannau a chamau gweithredu ar gyfer y dyfodol. Fe wnaeth y pwyllgor drafod digwyddiadau yn gysylltiedig â hyfforddiant, yr angen i gynnwys targedau CAMPUS yn y cynllun strategol, a pham fod llai o adroddiadau RIDDOR. Cadarnhawyd bod absenoldebau yn gysylltiedig ag iechyd meddwl a chynlluniau gwasanaethau penodol yn cael eu tracio. Mae cynllun tair blynedd mwy manwl yn cael ei ddatblygu a gofynnodd y pwyllgor a fyddai copi ohono'n cael ei gyflwyno i'r pwyllgor ar ôl ei gwblhau.

Derbyniodd y pwyllgor adroddiad **Archwilio Mewnol** a oedd yn rhoi diweddariad ar y llwyth gwaith a blaenoriaethau cyfredol, ynghyd â chanlyniad y tri adroddiad 'Sicrwydd Rhesymol', yn cynnwys dau adroddiad monitro parhaus yn gysylltiedig â Chredydwy'r Gyflogres. Wrth gwestiynu'r raddfa sicrwydd a roddwyd i'r archwiliad Rheoli'r Risg o Dlodi, oedd yn awgrymu bod y materion yn fwy arwyddocaol, rhoddwyd gwybod i'r aelodau bod y raddfa yn seiliedig ar fatrics risg y Cyngor. Nodwyd bod cyswllt â staff yn gyfyngedig, ac nid yw'r strategaeth yn cyd-fynd â chynlluniau cyflawni gwasanaeth ac nid oes digon o berchnogaeth trawsadrannol. Amlygodd yr aelodau gyswllt posib hefyd rhwng tlodi, cyfraddau tlodi ymysg plant ac ymosodiadau yn erbyn staff mewn ysgolion a gofynnwyd i'r pryderon hyn gael eu hanfon ymlaen i'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol.

Derbyniodd y pwyllgor ddiweddariad ar y **materion archwilio mewnol sydd yn weddill** ynghyd ag adroddiad manwl ar statws y materion sylweddol sydd yn weddill. Nododd y pwyllgor bod y Cyngor yn gwneud cynnydd boddhaol ond roedd yn cwestiynu'r oedi wrth awtomeiddio'r broses debyd uniongyrchol ar gyfer talu ardrethi busnes a'r modd y caiff camau eu tracio a'u huwchgyfeirio.

Fe wnaeth y pwyllgor adolygu'r adroddiad hunanasesu drafft ar gyfer 2024/25. Roedd yr aelodau'n argymhell trefniadau rheoli prosiect strwythuredig, yn cynnwys dadansoddi llwybrau allweddol, yn enwedig ar gyfer cynlluniau cymhleth megis Cynllun Strategol ar gyfer Data, a gwnaed cais i gael gweld y ddogfen cychwyn prosiect unwaith y bydd ar gael. Holodd y pwyllgor ynglŷn â dichonolrwydd yr holl gamau gwella sydd i fod i gael eu cwblhau erbyn mis Mawrth 2026, a rhoddwyd sicrwydd bod yr amserlen yn gyraeddadwy, ac y byddai diweddariad canol blwyddyn yn cael ei ddarparu. Codwyd pryderon ynglŷn ag eglurdeb a chysondeb y cyfraddau hunan-asesu, yn enwedig pan fo gwasanaethau'n rhoi sgôr uchel iddynt eu hunain er gwaetha'r heriau allanol. Awgrymodd yr aelodau y dylid cael gwared ar y categori "Tu Hwnt i'r Disgwyliadau" gan bwysleisio bod "Cwrdd â'r Disgwyliadau" yn ganlyniad positif. Amlygodd y pwyllgor y diffyg cyswllt rhwng cyfraddau'r gwasanaethau a chanlyniadau yn y byd go iawn, gan ddefnyddio'r Gwasanaeth Plant a Theuluoedd fel enghraifft. Nododd y swyddogion bod yr effeithiau ehangach yn cael eu cyfarch yn yr adroddiad Perfformiad a Llesiant. Gofynnodd y pwyllgor ar i'r adborth ar y broses sgorio a meini prawf gwerthuso gael ei ystyried yn ystod yr arolwg ar gyfer 2025/26, ac argymhell dull mwy gwrthrychol, seiliedig ar ddata, ynghyd â chael gwared ar y categori "Tu Hwnt i'r Disgwyliadau" er mwyn gwella tryloywder.

Nododd y pwyllgor y sicrwydd y mae'r **Adroddiad Blynyddol ar Atal Twyll, Llwgwobrwyo a Llygredd ar gyfer 2024/25** yn ei gynnig, gan fanylu ar ymdrechion y gwasanaeth Archwilio Mewnol i leihau'r risg o dwyll, llwgwobrwyo a llygredd o fewn y Cyngor ac yn ei erbyn. Roedd yr adroddiad yn cynnwys enghreifftiau o ymdrechion i dwyllo a ganfuwyd yn ystod y flwyddyn, diweddariad ar gynnydd y cynllun cyflawni a chanlyniadau cychwynnol yr Offeryn Atal Twyll a gafodd ei lansio ym mis Tachwedd 2024.

Fe wnaeth y pwyllgor nodi'r cynnydd a'r sicrwydd y mae'r **Adroddiad ar Ganlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol** yn ei roi a thrafod pryderon yn gysylltiedig ag osgoi premiwm y Dreth Gyngor. Eglurodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 y broses ymchwilio a chadarnhaodd bod blaenoriaeth yn cael ei roi i bariadau hynod ddibynadwy, megis rhai sy'n cynnwys rhifau yswiriant cenedlaethol.

Cafodd y pwyllgor ddiweddariad gan **Archwilio Cymru** ar hynt ei raglenni gwaith lleol a chenedlaethol. Er gwaetha'r oedi yn sgil y pandemig, mae rhaglen archwilio 2023/24 wedi'i chwblhau, ac mae rhaglen 2024/25 yn mynd rhagddi'n dda, ac felly bydd rhaglen 2025/26 yn dychwelyd i'r amserlen arferol. Roedd yr adroddiad hefyd yn cynnwys diweddariad ar waith Estyn ac Arolygiaeth Gofal Cymru. Mewn ymateb i ymholiad, cadarnhaodd Archwilio Cymru bod yr archwiliad o gyfrifon 2024/25 yn unol â'r amserlen ac y bydd y gwaith wedi cael ei gwblhau erbyn diwedd mis Hydref. Nid yw dyddiad y cyfarfod o'r pwyllgor i ystyried y cyfrifon archwiliad wedi cael ei gadarnhau eto.

Fe wnaeth y pwyllgor ystyried y **Blaen Rhaglen Waith** ar gyfer gweddill 2025-26 a chadarnhau bod y rhaglen yn ei alluogi i gyflawni ei gyfrifoldebau yn unol â'i gylch gorchwyl. Cynigwyd dau newid: gohirio'r arolwg blynyddol o'r fframwaith rheoli risgiau a'r gofrestr risgiau strategol, a chynnwys Llythyr Blynyddol yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer 2024/25 a'r Adroddiad Blynyddol ar Bryderon, Cwynion a Chwythu'r Chwiban ar gyfer 2024/25 ar y rhaglen ym mis Rhagfyr 2025.

Yn olaf, ystyriodd y pwyllgor yr Adroddiad Seiberddiogelwch Blynyddol ar gyfer 2024/25 mewn sesiwn breifat. Rhoddodd y Peiriannydd Diogelwch Arweiniol amlinelliad o'r prif fygythiadau seiber sy'n wynebu'r cyngor a'r mesurau sydd ar waith i'w lliniaru, yn cynnwys ystadegau ar fygythiadau, yr adnoddau sydd eu hangen a'r prosiectau sydd ar y gweill. Cafwyd trafodaeth ar statws prosiectau, digonolrwydd y gyllideb, y posibilrwydd o allanoli gwaith, pa mor aml y mae hyfforddiant yn cael ei ddarparu a materion yn ymwneud â pholisïau. Cadarnhaodd y swyddogion bod mwy o arian yn cael ei fuddsoddi mewn gwasanaethau TG - mae'r swm wedi cynyddu o £1.6m yn 2017/18 i £5.1m yn 2024/25 - a phwysleisiodd bod seiberddiogelwch yn flaenoriaeth barhaus. Fe wnaeth y pwyllgor nodi'r heriau, derbyn bod y mesurau seiberddiogelwch presennol yn ddigonol, a derbyn sicrwydd bod mesurau diogelu rhesymol ar waith.

**23 Hydref
2025**

Ystyriodd y Pwyllgor **un** brif eitem yn ystod y cyfarfod arbennig hwn a gynhaliwyd i ystyried y **Datganiad Cyfrifon Terfynol ar gyfer 2023/24, y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac adroddiad yr Archwilydd Allanol ar yr archwiliad o ddatganiadau ariannol 2023/24 (Adroddiad ISA 260).**

Hysbysodd y Cadeirydd y pwyllgor fod y Cynghorydd Ieuan Williams wedi gadael y pwyllgor, ar ôl iddo gael ei benodi'n aelod o'r Pwyllgor Gwaith, a diolchodd i'r Cynghorydd Williams am ei gyfraniad yn ystod ei gyfnod fel aelod o'r pwyllgor.

Cadarnhaodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 fod y Datganiad Cyfrifon wedi'i gyflwyno i'r archwilydd allanol ar 30 Mehefin 2025 a bod yr archwiliad bron â'i gwblhau bellach. Bwriedir i'r Cyngor Llawn gymeradwyo'r cyfrifon ar 28 Hydref 2025, cyn y terfyn amser statudol sef 31 Hydref. Esboniodd y Swyddog Adran 151 y newidiadau i'r pwyllgor, a oedd yn cynnwys gostyngiad o £500k yn y gwarged ar ddiwedd y flwyddyn ar ôl gwneud addasiadau ac effaith hynny ar y fantolen; cynnydd o £2.46m yn y cronfeydd clustnodedig o ganlyniad i ailddosbarthu darpariaethau'n gysylltiedig â risgiau ar safle tirlenwi Penhesgyn; newidiadau technegol i'r cyfrif addasiadau cyfalaf a'r gronfa ailbrisio, nad oedd yn cael unrhyw effaith ar gronfeydd defnyddiadwy nac arian, a diweddariad ynglŷn â Nodyn 41 - Atebolrwydd Dibynnol - Tystysgrifau Adroddiad Cyflwr Gosodiadau Trydanol (EICR). Diolchodd i dîm Cyllid y Cyngor ac Archwilio Cymru am eu hymdrechion. Cynigiwyd y dylid addasu'r Cyfansoddiad er mwyn caniatáu i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio gymeradwyo'r cyfrifon yn y dyfodol, er mwyn ei gwneud yn haws i gwrdd â'r terfyn amser cynharach, sef 30 Medi, o 2025-26 ymlaen.

Diwygiwyd y Datganiad Llywodraethu Blynyddol i adlewyrchu mewnbwn y pwyllgor yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf, gan gynnwys graddau CAG ar gyfer materion llywodraethu a nodwyd yn flaenorol er mwyn tracio cynnydd yn well, yn ogystal â diwygio'r amserlen ar gyfer datblygu Cynllun Strategol Data a

gweithredoedd cysylltiedig. Canolbwyntiodd trafodaethau'r pwyllgor ar gamau llywodraethu, amserlenni cwblhau ac asesiad risg, yn ogystal ag eglurhad ar gylch gorchwyl y gwaith trawsnewid digidol.

Cadarnhaodd Archwilio Cymru mai eu bwriad oedd cyhoeddi barn ddiamed sydd yn cadarnhau fod y cyfrifon yn gywir. Fe wnaeth Archwilio Cymru gadarnhau bod dwy dasg archwilio'n weddill a bod camgymeriad heb ei gywiro o £1.561m wedi'i adnabod yn ystod yr archwiliad, ond roedd disgwyl i'r ddau fater gael eu dynodi'n amherthnasol. Bydd diweddariad yn cael ei gyflwyno cyn cyfarfod y Cyngor Llawn. Nododd y pwyllgor fod problemau capasiti (e.e. prisio eiddo, adnoddau cyllid) yn cyfrannu at oedi a holodd ynglŷn â chamddatganiad nad oedd wedi cael ei ganfod o'r blaen. Codwyd pwyntiau amrywiol gan aelodau ynglŷn ag eglurder a datgeliadau (e.e. gofynion IFRS 16 - Lesi atebolrwydd dibynnol EICR ac ymrwymadau cyfalaf), a darparwyd esboniadau.

Derbyniodd y Pwyllgor y Datganiad o Gyfrifon archwiliedig ar gyfer 2024-25 ac argymhellwyd eu bod yn cael eu llofnodi gan Gadeirydd y Cyngor a'r Swyddog Adran 151. Cymeradwyodd y Pwyllgor hefyd y Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2024-25 fel gwerthusiad teg o drefniadau llywodraethu. Nodwyd Adroddiad ISA 260 Archwilio Cymru.

4 Rhagfyr 2025

Fe wnaeth y pwyllgor ystyried **13** prif eitem.

Cydymdeimlodd y cadeirydd â theulu'r Cynghorydd Trefor Lloyd Hughes MBE. Croesawodd y cadeirydd y Cynghorydd Gwilym O Jones a oedd yn ymuno â'r pwyllgor.

Fe wnaeth y pwyllgor adolygu ei **Log Gweithredoedd** a nodi bod wyth cam gweithredu wedi cael eu cwblhau.

Derbyniodd y pwyllgor **Adroddiad Blynyddol Cwynion a Chwythu'r Chwiban y Cyngor ar gyfer 2024/25** (yn cynnwys **Llythyr Blynyddol Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC)**), a oedd yn rhoi trosolwg o'r cwynion am wasanaethau, datgeliadau chwythu'r chwiban a chwynion Cod Ymddygiad ar gyfer 2024/25, ynghyd â'r canfyddiadau allweddol yn Llythyr Blynyddol OGCC. Roedd y Pennaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo yn bresennol i ateb cwestiynau'r pwyllgor. Nododd y pwyllgor bod y cyngor wedi gwneud cynnydd wrth ymdrin â chwynion a lleihau nifer yr atgyfeiriadau i OGCC. Fodd bynnag, mae cofnodi cwynion yn gyson, gwahaniaethu'n glir rhwng cwynion ac ymholiadau arferol, ac adrodd i OGCC yn parhau i fod yn flaenoriaethau allweddol. Penderfynodd y pwyllgor gefnogi'r argymhellion yn yr adroddiad i ddatrys y materion hyn.

Derbyniodd y pwyllgor **Adroddiad Blynyddol y Prif Berchennog Risg Gwybodaeth (SIRO) ar gyfer 2024/25** a nodi bod y ffigyrau yn yr adroddiad yn gysylltiedig â thor diogelwch data yn parhau i fod yn isel. Fodd bynnag, mae cyfraddau cydymffurfio â'r Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth yn is na tharged y Comisiynydd Gwybodaeth, sef 90%, ond mae'r patrwm hwn wedi bodoli ers 10 mlynedd, a gellir priodoli hyn i ddiffyg cynlluniau cyhoeddi, ynghyd â'r ffaith bod y swydd Swyddog Diogelu Data Corfforaethol wedi bod yn wag am gyfnod hir. Mae swyddogion Deddf Rhyddid Gwybodaeth / data mewn gwasanaethau hefyd yn rheoli cwynion, ac mae hyn yn cyfyngu ymhellach ar eu gallu. Fe wnaeth y pwyllgor gefnogi'r argymhellion yn yr adroddiad i atgyfnerthu hyfforddiant, diweddarau polisïau, monitro perfformiad gwasanaethau, a gwella cynlluniau cyhoeddi.

Fe wnaeth y pwyllgor gefnogi cynnig i **drosglwyddo'r hawl dros gymeradwyo Cyfrifon Blynyddol y Cyngor yn derfynol i Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'r Cyngor, yn hytrach na'r Cyngor**, er mwyn gwella effeithlonrwydd ac fel na fydd rhaid cynnal cyfarfodydd arbennig o'r Cyngor. Mae'n cefnogi amserlen ddiwygiedig Archwilio Cymru sy'n symud y dyddiad cau i 30 Medi 2026, fel sy'n arferol mewn cyngorau eraill ledled Cymru. Rhoddodd y Cyfarwyddwr Adnoddau sicrwydd i'r pwyllgor y byddai'n derbyn y cyfrifon drafft ym mis Gorffennaf fel bod ganddo ddigon o amser i'w cymeradwyo. Nododd y pwyllgor nad oedd y newid hwn yn cynnwys y Datganiad Llywodraethu Blynyddol a bod angen proses wahanol ar ei gyfer.

Derbyniodd y pwyllgor **ddiweddariad ar y gweithgareddau archwilio mewnol**, a oedd yn cynnwys dau adolygiad sicrwydd; Rheoli Perfformiad (Sicrwydd Rhesymol), a ddaeth i'r casgliad bod y fframwaith yn effeithiol ar y cyfan, ond bod ansawdd data yn anghyson o un gwasanaeth i'r llall, a Diogelwch TGCh mewn Ysgolion Uwchradd (Sicrwydd Cyfyngedig). Rhoddodd y Pennaeth Archwilio sicrwydd i'r pwyllgor bod y cynllun gweithredu wedi cael ei gytuno gyda'r rheolwyr a'r ysgolion ac y byddai wedi cael ei gwblhau erbyn mis Gorffennaf 2026. Mae adolygiad dilynol wedi cael ei drefnu ar gyfer mis Ebrill 2026 a bydd adroddiad yn cael ei gyflwyno i'r pwyllgor ym mis Gorffennaf 2026. Gofynnodd y pwyllgor a fyddai'r Prif Swyddog Digidol yn gallu bod yn bresennol. Gofynnodd y pwyllgor a

ddylid poeni am nifer y materion a godir yn ystod archwiliadau a dywedodd y Pennaeth Archwilio nad yw'r lefel sicrwydd yn cael ei bennu yn ôl nifer y materion a godir, a bod adroddiadau sy'n cael sgôr sicrwydd cyfyngedig yn brin iawn, a'u bod yn cael eu monitro a'u dilyn i fyny yn ffurfiol. Nododd y pwyllgor y newidiadau i **fframwaith rheoli risg y cyngor a'r cynnydd gyda'r gofrestr risgiau strategol**. Mae'r cyngor wedi comisiynu Zurich Risk i gynnal adolygiad cynhwysfawr o drefniadau rheoli risg y Cyngor. Bydd cofrestr risgiau strategol yn cael ei chyflwyno i'r pwyllgor yn ei gyfarfod ym mis Chwefror 2026.

Nododd y pwyllgor berfformiad y cyngor mewn perthynas â **rheoli'r trysorlys ar ganol y flwyddyn (30 Medi 2025)**. Rhoddodd y Cyfarwyddwr Adnoddau sicrwydd i'r pwyllgor bod gweithgarwch trysorlys y cyngor yn gyson a bod ei strategaeth fuddsoddi risg isel ac enillion isel a dull benthycu a gynlluniwyd yn cael ei reoli i leihau costau llog cymaint â phosib. O ran y ffaith mai dim ond 33% o gyllid cyfalaf blyneddol a oedd wedi cael ei wario erbyn canol y flwyddyn, rhoddodd y Cyfarwyddwr Adnoddau sicrwydd i'r pwyllgor bod digon o wariant i gwrdd â'r amodau grant neu y bydd yn gofyn am ganiatâd i gario'r cyllid ymlaen. Mae'r dangosyddion a chyfyngiadau yn parhau i fod oddi mewn i'r paramedrau a ragwelwyd, er bod mân lithriad technegol wedi bod pan roedd cyfrif galw yn uwch na'r terfyn oherwydd bod llog wedi cael ei ychwanegu i'r cyfrif. Rhoddodd y Cyfarwyddwr Adnoddau sicrwydd i'r Pwyllgor bod hyn wedi cael ei gywiro heb unrhyw golled ariannol. Cytunodd y Pwyllgor i anfon yr adroddiad i'r Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylw pellach. Rhoddodd ymateb y cyngor i **adroddiadau allanol ac argymhellion gan reoleiddwyr** sicrwydd i'r pwyllgor bod y cyngor yn gwneud cynnydd cyson wrth fynd i'r afael ag argymhellion archwiliadau allanol, a nodwyd bod pob cam gweithredu wedi'i gwblhau neu bron â chael ei gwblhau, a chafwyd eglurhad clir dros unrhyw oedi. Mae'r cyngor yn parhau i fod yn ymarferol wrth roi argymhellion cenedlaethol ar waith i gyd-fynd ag amgylchiadau lleol.

Fe wnaeth y pwyllgor nodi'r **Diweddariad gan Archwilio Cymru ar y Fenter Twyll Genedlaethol (NFI) ar gyfer 2024/25** a chydnabod ymdrechion y cyngor i ddefnyddio dadansoddiad data'r NFI i atal a chanfod twyll. Mynegodd y pwyllgor bryder bod yr adroddiad yn amlygu dros 5,000 o bariadau data "risg uchel" yn gysylltiedig â Disgownt Person Sengl y Dreth Gyngor, ond rhoddodd Archwilio Cymru sicrwydd i'r pwyllgor nad oedd pob pariad yn arwydd o dwyll. Rhoddodd y Cyfarwyddwr Adnoddau sicrwydd i'r pwyllgor bod gan y cyngor drefniadau ar gyfer adennill disgowntiau anghymwys, a thra bod y parsiadau'n rhai dilys, mae adolygiad ar y gweill gan drydydd parti, er ei fod wedi'i ohirio am y tro.

Derbyniodd y pwyllgor adroddiad cadarnhaol gan **Archwilio Cymru ar y modd y mae'r cyngor yn rheoli ei gronfeydd wrth gefn a balansau**. Daeth yr archwiliad i'r casgliad bod y cyngor yn rheoli ei gronfeydd wrth gefn yn effeithiol ac yn eu hadolygu'n rheolaidd, ond roedd yn argymhell bod y cyngor yn ffurfioli ei brotocolau ar gyfer defnyddio ac adnewyddu cronfeydd wrth gefn, ynghyd â gosod meini prawf clir ar gyfer creu cronfeydd wrth gefn. Sicrhaodd y Cyfarwyddwr Adnoddau y pwyllgor ei fod wedi derbyn yr argymhelliad hwn. Nododd y pwyllgor fod ganddo hyder yng nghyfarwyddwyr a chadarnhaodd y cyngor i fynd i'r afael â'r argymhellion.

Derbyniodd y pwyllgor adroddiad gan **Archwilio Cymru ar drefniadau'r cyngor ar gyfer comisiynu gwasanaethau**. Daeth yr adroddiad i'r casgliad nad yw'r cyngor yn mynd ati'n gyson i geisio sicrhau gwerth am arian drwy'r gwasanaethau a gomisiynir ganddo. Roedd yr archwiliad yn canolbwyntio ar dri gwasanaeth - rheoli gwastraff, digartrefedd ymysg pobl ifanc, a thrafnidiaeth ysgol - ond roedd y gwasanaethau'n anghytuno â'r canfyddiadau, gan daeru bod prosesau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian. Er hyn, nid oedd Archwilio Cymru'n derbyn yr adborth. Mynegodd y pwyllgor bryder nad oedd y sylfaen dystiolaeth a ddefnyddiwyd i ddod i'r casgliad hwn yn ddigonol ac roedd o'r farn nad oedd y sampl yn ddigon mawr i gynrychioli arferion contractio ehangach y cyngor. Mynegodd yr aelodau bryder hefyd am nad oedd adborth y cyngor wedi cael ei gynnwys yn yr adroddiad terfynol. Eglurodd Archwilio Cymru bod yr archwiliad wedi asesu arferion comisiynu corfforaethol, ac ni wnaeth beth fo maint y sampl, roedd y casgliad yn seiliedig ar ddiffyg arfer gorau yn nhrefniadau comisiynu corfforaethol y cyngor. Mae'r rheolwyr yn bwrw 'mlaen â'r cynllun gweithredu i fynd i'r afael â'r argymhellion, er gwaetha'r anghytuno ynglŷn â'r canlyniadau. Rhoddodd y Cyfarwyddwr Adnoddau amlinelliad o'r strategaeth gaffael arfaethedig a chadarnhaodd bod rheolwr caffael parhaol wedi cael ei benodi. Fe wnaeth y pwyllgor nodi'r camau gweithredu ond nid oedd yn gallu derbyn casgliadau'r archwiliad oherwydd ei fod o'r farn nad oedd y dystiolaeth yn ddigonol. Daeth y pwyllgor i'r casgliad nad oedd adroddiad Archwilio Cymru wedi rhoi sicrwydd iddo ar yr adeg hon.

Yn olaf, cadarnhaodd y pwyllgor bod y **Flaen Raglen Waith ar gyfer gweddill 2025-26** yn cwrdd â chyfrifoldebau'r pwyllgor.

Gofynnodd y pwyllgor am gael newid y penderfyniad o dan eitem 14 yng nghofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 4 Rhagfyr 2025 mewn perthynas ag adroddiad gan Archwilio Cymru.

Adolygodd y pwyllgor ei **Log Gweithredoedd**. Nodwyd bod pedwar gweithred wedi'u cwblhau a chafwyd diweddariad ar weithred yn gysylltiedig â pholisi Deallusrwydd Artiffisial y cyngor.

Cefnogodd y pwyllgor gynnig i **newid y Cyfansoddiad** er mwyn rhoi'r hawl i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, yn hytrach na'r Cyngor llawn, gymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Byddai alinio trefniadau cymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol â threfniadau ar gyfer cymeradwyo'r cyfrifon blynyddol, a oedd eisoes wedi cael ei ddirprwyo i'r pwyllgor, yn symleiddio'r broses ac yn osgoi pwysau amserlennu yn gysylltiedig â dyddiad cau Llywodraeth Cymru ar gyfer cymeradwyo'r cyfrifon, sef 30 Medi. Bydd y Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn parhau i fod ar gael i'r cyhoedd, a bydd copi drafft yn cael ei gylchredeg i bob Aelod ym mis Mehefin.

Mynegodd y pwyllgor bryderon ynglŷn â'r **adroddiad blynyddol ar lywodraethu gwybodaeth mewn ysgolion a gynhelir 2024-25**, gan gynnwys diffyg capasiti Swyddog Diogelu Data yn sgil absenoldeb tymor hir, sy'n golygu fod y gwaith yn canolbwyntio ar ddyletswyddau statudol a rheoli digwyddiadau, yn hytrach nag ar sicrwydd rhagweithiol, diffyg data manwl, y sail ar gyfer y farn sicrwydd a ph'un a yw'r trefniadau dros dro yn ddigonol. Cadarnhaodd y Cyfarwyddwr fod y swydd Swyddog Diogelu Data yn parhau i fod yn swydd barhaol a'i bod yn fwriad sefydlogi capasiti, cryfhau gwaith rhagweithiol a darparu data mwy llawn mewn adroddiadau yn y dyfodol. Bydd darparu cefnogaeth ychwanegol i ysgolion yn cael ei ystyried. Roedd y pwyllgor yn cydnabod fod yr adroddiad yn adlewyrchu cyfnod dros dro ac y byddai cefnogaeth ychwanegol yn cael ei ddarparu.

Penderfynodd y pwyllgor nodi'r **Datganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys ar gyfer 2026/27** ac anfon yr adroddiad ymlaen i'r Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylwadau pellach. Roedd yn nodi trefniadau'r cyngor ar gyfer benthyca, buddsoddi a llif arian. Cadarnhaodd y Swyddog Adran 151 y byddai'r cyngor yn benthyca'n allanol pan fydd hynny'n angenrheidiol ac y bydd yn parhau i fenthyca'n fewnol lle'n bosib, ac yn parhau i fuddsoddi mewn sefydliadau risg isel. Mae anghenion benthyca'n cynyddu o dan bob senario yn y Strategaeth Gyfalaf, er bod yr achos sylfaenol yn parhau i fod yn gynaliadwy. Mae dangosyddion darbodus yn cadarnhau fod y cynlluniau'n fforddiadwy. Cafwyd eglurhad ynglŷn â chosbau ad-dalu'r PWLB, monitro parhaus drwy adroddiadau chwarterol, yr adolygiad o wasanaethau ymgynghori rheoli trysorlys sydd ar y gweill, sail y gyllideb MRP, ymrwymadau cyfalaf o fewn yr achos sylfaenol a manteision cymryd benthyciadau gan y PWLB.

Derbyniodd y pwyllgor ddiweddariad ar waith **Archwilio Mewnol**, gan gynnwys adolygiad o Reolaethau Ffisegol ac Amgylcheddol mewn Canolfannau Data, a dderbyniodd Sicrwydd Rhesymol. Cadarnhaodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod graddfeydd sicrwydd yn dilyn diffiniadau sy'n cyd-fynd â rhai CIPFA a'u bod yn destun adolygiad ansawdd mewnol i sicrhau cysondeb a chyfyngu ar oddrychiaeth. Mewn ymateb i gwestiwn am ohirio'r archwiliad Rheoli Asedau TG i 2026/27, nodwyd fod hyn oherwydd pwysau ar gapasiti TGCh ac nid oherwydd unrhyw risg, a nodwyd ac y byddai'n cael ei gynnwys yn y cynllun ar gyfer y flwyddyn nesaf.

Nododd y pwyllgor ddiweddariad ar yr adolygiad cynhwysfawr o'r **Gofrestr Risgiau Strategol**. Gyda chefnogaeth gan Zurich Risk Solutions, mae gwaith pellach yn parhau i fynd rhagddo gyda'r Tîm Arweinyddiaeth, ochr yn ochr ag adolygiad o archwaeth risg y cyngor. Cyflwynir cofrestr wedi'i diweddaru'n llawn ar ôl cwblhau'r gwaith hwn, ond bydd y gofrestr yn cael ei diweddaru'n gyson hefyd. Mewn ymateb i gwestiynau, esboniodd y gallai'r tebygolrwydd a'r effaith newid rhwng y risg cynhenid a gweddilliol, lle mae'r rheolaethau'n lleihau nid yn unig y tebygolrwydd, ond difrifoldeb canlyniad hefyd.

Derbyniodd y pwyllgor ddiweddariad ar gynnydd yn erbyn gweithredoedd y **Datganiad Llywodraethu Blynyddol a Hunanasesiad 2024-25**. O'r chwe gweithred, mae rhai ar ei hôl hi, a phwysau adnoddau sydd i gyfrif am yr oedi. Ar gyfer Gweithred Gwella 2 (Caffael), mae disgwyl y bydd y Rheolwyr Caffael a benodwyd yn ddiweddar yn cynorthwyo i roi'r gwaith yn ôl ar y llwybr cywir. Mae gweithredoedd 'gwyrd' yn parhau i fod yn unol â'r amserlen; bydd gweithredoedd sy'n profi oedi yn parhau i gael eu monitro, er na ellir gwarantu y byddant yn cael eu cwblhau ar amser ar hyn o bryd.

Fe wnaeth y pwyllgor ystyried **Crynodeb Archwilio Blynyddol Archwilio Cymru 2025**. Trafododd yr aelodau drefniadau gwerth am arian, prydlondeb gwaith Archwilio Cymru, cyflwyno'r adroddiad, a chynnydd mewn perthynas â chywirow camddatganiad yng nghyfrifon 2024/25. Cadarnhaodd Archwilio Cymru fod ei

Fwrdd yn goruchwyllo ffioedd ac effeithiolrwydd a'u bod yn cael eu meincnodi'n genedlaethol. Mae prydlondeb wedi gwella yn dilyn y pandemig a byddai adborth ynglŷn â chyflwyno'n cael ei gyfleu. Byddai'r camddatganiad ariannol yn cael ei gywiro yng nghyfrifon drafft 2025-26.

Yn olaf, cadarnhaodd y pwyllgor bod y **Flaen Raglen Waith ar gyfer gweddill 2025-26** yn cwrdd â chyfrifoldebau'r pwyllgor. Cytunodd Archwilio Cymru i gylchredeg ei Raglen Chwarter 3 a Diweddariad ar yr Amserlen ymysg aelodau ar ôl ei gwblhau, oherwydd y bwlch cyn y cyfarfod nesaf ym mis Mai. Gwahoddwyd yr aelodau i ofyn am hyfforddiant, a gofynnwyd am sesiwn ddiweddarau ar gyfrifon blyneddol y cyngor.

14 Mai
2026

Ystyriodd y Pwyllgor **wyth** prif eitem.

Fe wnaeth y pwyllgor ethol Mr Dilwyn Evans yn Gadeirydd a'r Cynghorydd Euryn Morris yn Ddirprwy Gadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

Fe wnaeth y pwyllgor adolygu ei **Log Gweithredoedd**, a chafwyd diweddariad ar hynt polisi AI y cyngor. Roedd dau gam gweithredu yn weddill, a byddant yn cael eu cwblhau'n ddiweddarach yn y flwyddyn.

Fe wnaeth y pwyllgor adolygu a chymeradwyo y Cylch Gorchwyl diwygiedig, sy'n adlewyrchu'r newid i gyfnod aelodau lle ym y swydd, pan gânt eu penodi ynghanol tymor y cyngor. Amlinellodd y Pennaeth Archwilio a Risg y newidiadau, sy'n cynnwys cael gwared ar y gofyniad i sicrhau bod cyfnod aelodau lle ym y swydd yn cyd-fynd â thymor y cyngor. Fe wnaeth y pwyllgor nodi'r manteision (mwy o ddilyniant, llai o faich recriwtio a chyd-fynd ag arferion ehangach o fewn y cyngor yn gysylltiedig â rolau annibynnol) yn ogystal â'r anfanteision (newid y cyfansoddiad, cyfnodau gwasgaredig a chyfnodau sydd ddim o reidrwydd yn cyd-fynd â sesiynau hyfforddi).

Cyflwynodd y Pennaeth Archwilio a Risg **ddiweddariad** ar yr archwiliadau a gwblhawyd, y gwaith sydd ar y gweill a blaenoriaethau. O'r pum archwiliad a adolygwyd, derbyniodd un sicrwydd sylweddol, derbyniodd dri sicrwydd rhesymol a derbyniodd un archwiliad dilynol - Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl - sicrwydd cyfyngedig, sy'n arwydd bod pryderon yn parhau i fodoli. Cwestiynodd yr aelodau yr amser y mae'n ei gymryd i fynd i'r afael â'r materion a godwyd yn gysylltiedig â'r Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl a gofynnwyd am sicrwydd y byddai'r camau gweithredu sy'n weddill yn cael eu cwblhau.

Darparodd y Prif Archwilydd adroddiad ar y **materion Archwilio Mewnol sy'n weddill**. Ar 31 Mawrth 2026, roedd 78 o faterion Archwilio Mewnol yn weddill, gyda chwech yn 'sylweddol' (ambr) a 72 yn 'gymedrol' (melyn); doedd dim yn gritigol. O ystyried y trafodaethau ynglŷn â'r archwiliad dilynol - Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl - yn ystod yr eitem flaenorol, pwysleisiodd y pwyllgor bod angen i reolwyr gymryd mwy o berchnogaeth dros gamau gweithredu a gofynnwyd a oedd digon o gynnydd wedi cael ei wneud i osgoi trydydd adolygiad dilynol. Derbyniwyd bod y cynnydd yn foddhaol ar y cyfan, ond mae pryderon o hyd ynglŷn â'r Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl. Gofynnodd y pwyllgor i'r Pennaeth Tai ddarparu diweddariad pellach ar hynt y camau gweithredu sy'n weddill yng nghyfarfodydd mis Mehefin a Gorffennaf.

Cyflwynodd Archwilio Cymru ei **Gynllun Archwilio ar gyfer 2026** a oedd yn nodi ei waith archwilio ariannol a pherfformiad ar gyfer 2026-27. Eglurwyd y ffi archwilio ar gyfer 2026, a nodwyd bod rhaid i'r cyfrifon gael eu hardystio erbyn mis Medi 2026, gan ddychwelyd i'r amserlen a oedd yn bodoli cyn y pandemig. Disgwylir i waith perfformiad i asesu gwerth am arian, yn cynnwys tri adolygiad arfaethedig; trefniadau rheoli risg; effeithlonrwydd canlyniadau prosiectau'n gysylltiedig â Chynllun y Cyngor; a rheoli eiddo buddsoddi, gael ei gwblhau erbyn mis Mehefin 2027 i raddau helaeth. Nododd y pwyllgor y gwaith archwilio arfaethedig a'r ffioedd cysylltiedig.

Derbyniodd y pwyllgor adroddiad gan Archwilio Cymru ar drefniadau'r cyngor **ar gyfer rheoli perfformiad ei wasanaeth ailgylchu**. Daeth yr adroddiad i'r casgliad bod gan y cyngor drefniadau effeithiol, sydd wedi hen ymsefydlu ar gyfer rheoli ei berfformiad ailgylchu, yn cynnwys cynlluniau cadarn, trefniadau adrodd a meincnodi clir, cyswllt rhagweithiol â'r cyhoedd, a goruchwyliaeth reolaidd o ganlyniadau contractau a gwariant. Nid oedd unrhyw argymhellion, ond roedd yr adroddiad yn nodi y bydd gwerth am arian yn y dyfodol yn dibynnu ar lwyddo i wella cyfraddau ailgylchu ac osgoi dirwyon posib am fethu targedau cenedlaethol. Fe wnaeth y pwyllgor dderbyn canfyddiadau'r pwyllgor a derbyn y sicrwydd yr oedd yr adroddiad yn ei gynnig.

Fe wnaeth y pwyllgor ystyried yr **Adroddiad Yswiriant Blynyddol ar gyfer 2025-26**. Fe wnaeth y Pennaeth Archwilio a Risg amlinellu trefniadau yswiriant y cyngor yn ogystal â'r gweithgareddau'n gysylltiedig â hawliadau a thueddiadau. Clywodd y pwyllgor bod lefel yr hawliadau yn sefydlog ar y cyfan, a bod cyfraddau gwrthod yn gadarn. Fodd bynnag, mae disgwyl i risgiau megis newid hinsawdd, safonau tai newydd, chwyddiant, a hawliadau yn y gorffennol gynyddu premiymau yn y dyfodol. Trafododd yr aelodau ddulliau cyfrifeg ar gyfer ymdrin â gordaliadau yn gysylltiedig â hawliadau posib wrth osod y gyllideb flynyddol a diffyg gwybodaeth feincnodi ranbarthol. Penderfynodd y pwyllgor nodi'r adroddiad, yn cynnwys y tueddiadau, risgiau a mesurau lliniaru.

Ystyriodd a chymeradwyodd y Pwyllgor y **Flaen Raglen Waith** arfaethedig ar gyfer 2026-27. Gwahoddwyd aelodau hefyd i rannu unrhyw anghenion hyfforddi penodol.

Gan mai hwn oedd cyfarfod olaf Mr Dilwyn Evans fel Cadeirydd ac aelod lleyg y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, mynegodd ei ddiolch i'r holl aelodau a swyddogion am eu cymorth a'u cefnogaeth yn ystod ei gyfnod yn y swydd a nododd ei fod wedi bod yn brofiad gwerthfawr. Dymunodd yn dda i'r pwyllgor yn y dyfodol.

Yn dilyn y cyfarfod ffurfiol cynhaliwyd cyfarfod preifat rhwng aelodau'r pwyllgor a'r archwilwyr.